

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Practica Octaviani Vestrii I. C. Foro Corneliensis

Vestri, Ottaviano

Coloniae Agrippinae, 1597

VD16 V 940

Ex Libro VI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63002](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63002)

LIBER VI.

DE PRODUCTIONE IURIVM
curia, ac de literis compulsorialibus,
illarumq; executione in
partibus.

CAP. I.

SUMMARIVM.

- 1 Instrumenta publica absque iudicij mandato proprijs notarijs habentur.
- 2 Scriptura in iudicijis parce producenda sunt.
- 3 Scripturae & articuli, (ex urbanitate tamen partium) admittuntur etiam post terminum ad producendum omnia, vsq; ad conclusionem, & quandoque post, ex gratia.
- 4 Scripturas simpliciter producens, omnia in eis contenta fateri videtur, & nu. 19.
- 5 Confessionis reuocatio praetextu erroris quando non admittatur.
- 6 Scripturas producendi stylus in Rom. Cur.
- 7 Instrumentorum in productione pars citari debet, alias non probant, fall tamen, vi nu. 25.
- 8 Scriptura priuata recognosci debent, & quando, & quid in Palatio vsu receptum sit, & numero 26.
- 9 Sigillum an probet.
- 10 Comparatio scripturarum, quando & qualiter facienda, & num. 27.
- 11 Instrumentum originale non cogitur quin apud

acta dimittere, sed copiam collationatam.

- 12 Compulsoriaeum literarum dua sunt species.
- 13 Compulsoriae generalis & specialis formula.
- 14 Compulsoriarum in executionem quomodo procedendum sit.
- 15 Exemplatio parte citata facienda est.
- 16 Principis in auditorio, sola veritate inspecta proceditur.
- 17 Sententia Senatus Neapolitani pro lege in regno habetur.
- 18 Opinio DD. Rota pro communi reputatur.
- 19 Instrumentum producens, omnia in eo etiã aduersantia, approbare videtur, fall. tamen.
- 20 Instrumenta producere, cum clausula illa, si & in quantum in fauore faciunt, & non aliter, quanta sit efficacia.
- 21 Scriptura an possint pro parte acceptari, & pro parte impugnari.
- 22 Scripturas producens, aut testium depositiones cum clausula si & in quantum, &c. potest cogi, vt precisè declaret, si illis pro veris vti velit.
- 23 Instrumentum reprobatum per duos testes.
- 24 Testes instrumentarij, si instrumento contradicant, an puniantur?
- 26 Testes super recognitione scripturae producti, non aliter probant, nisi praesentes fuisse testificentur.
- 27 Comparatio sola literarum an plenè probet.
- 28 Instrumenti exemplum, siue copia, an fidem faciat, & numero seq.
- 30 Approbatus, non potest ab eodem reprobari.

Datis

DAtis iam articulus pro intentione actoris, ac excipientibus rei ad extenuandum intentionem actoris, solet quisque probationes, quas habet afferre, & causam iuribus vel testium de positionibus instruere, & primo de iurium productione dicemus, iura enim hic probationes, quæ in scriptura consistant, vulgari quodam vocabulo vocamus, quas scripturas si quis ad manus habeat, vel si ex partibus proprijs tamen notarijs rogatis (si publicæ sint) vel alias originales habendæ sunt, absque alia iudicis iussione, ac partis vocatione ad Roma. Cur. adduci & transportari poterunt, & vbi haberis, iterum atque iterum legendæ sunt, & vbi rogeris, munus tuum erit perpendere inspectura actionis si actoris, vel exceptionis, si rei partes defenderis, quid, quantum, & quando, intentioni tuæ prodesse, vel obesse possint, & illas prout re benè pensata expedire dignoueris, exhibebis in iudicio, qua in re, nisi ita eruditus fueris, vel legum ac canonum consilio vti possis, facile cum alijs practicis, non minus, quam calpis proprio plerunque peribis iudicio, prout sapientissimè ego meros practicos, qui non valentes eum (qui in iudicio nimium properaret, legibus prohibere, iurium productione se tueri solent) proprijs eorum nexibus depræhendi, quos reprehendit Papa in c. imputari, extra de fide instrum. & admonet textu. in l. scripturæ diuersæ, C. de fid. instrumen. & eis alludit vulgatum carmen.

Heu pateris telo vulnera facta tuo.

- 2 Quorum a exemplo* deterriti veteres, & si
2 eruditissimi eorum eruditione non confisi, consueverunt in exhibendis iuribus esse parcissimi, illaque

illaque non nisi paulatim, & quantum, ac quando ipsa necessitas vrgeret, exhibere, ea (vt opinor (ratione) quod veluti veteri adagio dicimus dubium esse litis euentum, sic ab ipsis comper-
 tum est, dubias quoq; esse in quauis iudicij parte litigatorum cursitationes, & in re tam dubia, non potest quandoq; etiam eruditissimus quisque à longè prognoscere, quod postmodum contraria actione, ac temporis beneficio commo-
 nitus dignosci, tempus enim est pendentis baculus & in certamine contraria actio ad melius operandum nos instruere solet, quam omnibus arti-
 bus, *b* non minus, quàm ij, qui bello præsumunt, explorare debemus, quandoquidem lis belli species est, in quo genere admonet nos Cicero in Catone hisce verbis: Quis est tam stultus, quam-
 uis adolescens, cui sit exploratum ad vesperam esse victurum? Quæ Ciceronis verba nobis in hac iudiciorum specie præsertim, qui in sacro Palatio causas agimus atque defendimus, optime ar-
 rident ea ratione, *c* quod Patres ipsi eiusdem sacri Palatij veluti supremi ordinis iudices à multis annis eam sibi aduersus iuris regulas præscripserint libertatem, vt liceat eis ab ipsis regulis, quæ inferiores iudices, quasi in compedibus detinent, pro eorum sacrosancto arbitrio recedere, & in rebus dubijs non alias principem, prout Iustinianus sanxit consulere, sed quod eis ratione consonum, iuxta factorum contingentias videtur decernere, *d* est quæ omnibus nationibus Romano subiectis Imperio, lex eorum sententia, nõ minus, quàm essent apud Græcos Amphyctionum decreta, quæ Dæmosthenes in oratione pro Ctesiphone citat, & quorũ con-
 uentus

uentus erat totius Græciæ publicum consilium,
ex septē eius ciuitatibus constans, quod Strabo
lib.9. & cur ita diceretur Dionysii⁹ lib.14. docet.

Sed longius digressi, ad speciem nostram pro-
ductionis iurium reuertamur, in qua his omni-
bus facile occurrere periculis, si ea, quam supra
diximus, vteris producēdi parsimonia, nec
sterreas terminorum obseruationem, ac lapsam
præsertim ad producendum omnia, cum supra
dixerimus, partes ex præscripta quadam verba-
tate consueuisse, non solum probationes, quæ in
scriptura consistant, sed etiam articulos & tes-
tes admittere, quodcumque ante conclusio-
nem in causa, Rota decisi. 448. nota, quod om-
nes in antiq. de artic. in caus. prophana, & non
solum ante cōclusionem, sed etiam post, saltem
ex gratia, Aegid. conclus. 447. articuli, de pro-
ba. & conclu. 745. conclusio de restit. in integ. li-
que etiam si iura nō essent de iure dantis, sed ob-
iectiua, non solum enim admitteretur eorū pro-
ductio, sed etiam operaretur, vt articuli de fini-
li materia in iuribus huiusmodi contenta eo-
rum calore admitterentur. Aegid. conclu. 574.
Quod si. 5. de exceptio. Dixi autē parsimonia,
ne ad eius vltimum extremū, quod vitium est,
facile declines, vtpote iurium productionem,
differendo vsque ad vltimas audientias, in qui-
bus non solent Auditores iura, neque alias pro-
bationes admittere nimium de calumnia produ-
centis suspicantes.

Amplius quia * scripturas simpliciter pro-
ducendo, videtur quis fateri omnia in eis con-
tenta vera esse, etiam quæ producenti præiudi-
carent, iuxta not. per Inno. in c. cum olim in fine
verbe.

versio. sed dies de censibus, & in c. cum venerabi-
 lis, num. 4. versio. item licet producent, de exce-
 ptio. & similis* confessio non admittit reuoca-
 tionem prætextu erroris, sed imputatur produ-
 centi, qui potuit præuidere, vt supra ad not. per
 Specul. & Ioan. And. in tit. de instrum. edi. § vi-
 dendum, versio. quid si aliquid, & not. per Inno.
 & per Butr. in d. c. cum olim, de censibus, & per
 Imo. in c. g. perpetuus, extra de fide instrum. &
 per eundem Butrium, a latius per Felinum in c.
 imputan. de fide instru. colum. 1. nu. 7. versio. sep-
 tima & vltima declaratio, & ratio est in præoptu,
 quia ista est confessio scripta & probata, quæ non
 reuocatur, prout notant Abb. & alij in cap. fin.
 de confessis. Mos* producendi scripturas inole-
 uit in Romana Cur. quo litigatores non per se-
 ipsos, sed per alium, qui semper est vnus ex con-
 notarijs actuarijs causæ scripturas producunt,
 eundemque per censuras ecclesiasticas ad illas
 producendum obtinent ab Auditore compelli,
 adeoque inoleuit mos similis productionis,
 vt Notarij quotidie hoc munere grauati, vo-
 lentes se ab eo eximere, & litigatoribus nihilo-
 minus in hoc morem gerere, sibi inuicem con-
 senserunt, vt singuli in suis causis possint apud
 acta notare similes productiones, præuia ta-
 men compulsionem, vt supra, ab vno ex connota-
 rijs suis, tamen semper absente & præmissorū
 ignaro recepisse, & vbi iura fuerint sic per com-
 pulsum producta, solet actarius repetitionem
 illorum sub nomine litigatoris productionem
 obtinentis subnectere, f cum protestatione ta-
 men in quantum pro parte producentis faciant,
 nec alias, aliter, nec alio modo, prout apud For-
 mula;

5

6

f

mularium ipsorum notariorum, seu termino-
 rum Rotæ, sub rubrica, de productione iurium
 per compulsum 46. car. legere poteris. Quæ pro-
 testatio admittitur de iure, ad nota. per Bar-
 l. publicæ, §. fin. ff. de positi. & in l. Aurelius, §.
 pen. ff. de libe. lega. & per Inno. & Butr. in c. cum
 venerabilis de except. per Bal. & Paul. de Calen.
 in l. j. C. ut quæ desunt aduoca. & per Felin. post
 alios in c. imputari extra de fide instrum. colum.
 fin. in fine. Et vsu recepta est in Palatio, & iuu-
 producentem in hoc, quod pro natura protesta-
 tionis conseruat ius veniendi contra partes pre-
 iudiciales in eodem instrumento, seu scriptura
 consistentes, Rota decis. 282. in no. licet quis pro-
 ducens de appella. & fide instrum. ac contesta-
 quæ tamen limitat, dum tamen productio non
 sit proprii instrumenti cum producente celebra-
 ti. Quo casu ex quo omnia narrata in instrum-
 to probant inter ipsas partes non possit pars pro-
 ducens acceptare in parte & partibus, ut supra,
 et si similem productionem faceret, non releua-
 ret, Rota ibidem in fin. Quam tamen protesta-
 tionem etiam, ubi proprium produceretur in-
 strumentum, ut iuuet producentem, & preter-
 uet sibi ius veniendi contra in capitulis propriis
 separatis admittit, Fel. in d. c. imputari in fin. ver-
 bis, per nota. per Imol. in d. c. G. perperuus supra
 eod. tit. de fide instrum. & attestatur Imol. esse co-
 munem doctorum opinionem, quæ inseruit pro
 declaratione limitationis tradita per Rotam d.
 decis. 282. in casibus duntaxat, in quibus licet de
 iure contra contenta in proprio instrumento ve-
 nire. Et cum supra dixerimus, quod si quis abiq-
 simili protestatione & simpliciter instrum-
 tum

tum producat, videtur fateri, omnia in instru-
 mento contenta vera esse etiam, quæ producen-
 ti præiudicarent, per nota. per Innocen. in c. cum
 venerabilis, de exceptio, &c. cum olim de cen-
 sibus, & contra similem confessionem, ut pote scri-
 ptam & probatam venire non posse per supra al-
 legata. Tu tamen intelligas directè abnegando
 contenta in instrumento esse vera, quod si non
 directè, ut supra volueris improbare instrumen-
 tum, sed potius euadere per indirectum, ut potè
 si ex instrumento aliqua oriatur confessio du-
 bia, poteris nihilominus euadere instrumentū,
 faciendo probationes, non contrarias instru-
 mento, sed tales, per quas illa dubia cōfessio de-
 claretur talis, ut ibi non præiudicet factum in
 ea confessatum etiam verum, ad nota. per Feli-
 num in d. c. imputari, colum. 1. num. 7. versicul.
 septima & vltima declaratio, de fide instru. vbi
 allegat, cap. cum dilecti, de accusa. & Butr. in d.
 cap. cum olim de censibus, vbi etiam concedere
 videtur, ut quis possit venire contra instrumen-
 tum sic simpliciter productum, si modò non di-
 sceret, sed contra totum instrumentum veniens
 per aliud malè productum, & allegat dubium
 in d. c. cum olim. Idem si volueris non confessio-
 nem certam, sed tantum præsumptionem ex in-
 strumento resultantem diluere, admitteretur e-
 tiam probatio tendens ad hunc finem, ad nota.
 per Pau. de Cast. in l. exercendis, colum. 4. num.
 4. C. de fide instru. ver. & prædicta, g vbi etiam
 habes materiam & theoreticam Doctorum, quæ
 probatio, & quot testes requirantur contra in-
 strumentum, quouis modo quis contradicat in-
 strumento, poteris enim vbi opuserit eò recur-
 rere.

Aa

Gene-

h

7

Generaliter *h* verò, vbi * iurium productio fuit, necessaria est partis vocatio ad dicendum contra, aliàs non probat, ad regulam legis de nouo quoque, ff. de re iudicata, & text. in l. proponendum, §. sin autem, verbo terribiles, iuncto textu in verbo presentia, C. de iudi. què ad hoc Angel. ibidem dicit singularem, & in l. iudices, C. de fide instrumen. & not. per Barto. in litem illa, C. de constitu. pecu. & latius per Felinum in c. in nomine, col. 9. numer. 31. ver. 3. quæritur, extra de testi. nisi forrè post similem productionem seruatus esset terminus ad dicendum contra producta, de stylo palatij seruari solicus, qui meo iudicio huic citationi saltem, quoad iura priua producta æquipolleret, vbi tamen hæc citatio specialis fiat, hæc est communis formula, qua vtimur in Palatio. Citetur. N. & c. ad dicendum contra iura producta & repetita. Quod ad dictum uum & repetita, addi solet, ea ratione, vt citatio etiam repetitionem producentis, qui actus est in productione diuersus respiciat, & quia si scripturam produxeris priuatam, vel manu publici notarij, si modò non fuerit ex publico archiuo habita, non creditur ei soli, nisi * producentis verificet scripturam manu eius, cuius enunciat scriptura, ad text. & no. per Pau. de Cast. & alios in auth. & si contractus, C. de fid. instr. & not. per Felin. post alios, in c. scripta, extra eodem. Solemus in palatio productæ scripturæ fidem supplere per recognitionem iurium productorum, & propterea eadem citatione ad dicendum contra iura, addere consueuimus, necnon videndum iurare testes super recognitione iurium. Qui si recognoscere, habeant scripturam manu eius,

eius, cuius enunciatur scriptum, ad textum & not. per Paul. de Castr. & alios, in auth. & si contractus, C. de fide instrumen. de iure non probât, nisi fuerint præsentés dum scriberetur, & dicant vidisse scribere eum, nec aliàs sufficeret, si testes deponerent, quòd ipsi non fuerunt præsentés, dum scriberetur, sed habent illam pro manu talis, quia manus eiusdem est sibi plurimum nota, ad nota. per Bart. in l. nuda, colum. 2. C. de donatio, & in authen. & si contractus, C. de fide instrumen. & not. per Paul. de Cast. in l. comparationes, col. 3. num. 4. versic. Sed contigit interdum, C. eodem. & per Bart. in l. admonendi, ff. de iureiurando, & per Ioan. de Imola, & per Felin. in c. 2. colum. 5. versic. 7. limita, ibi his sic discussis, latè de fide instrumen. cons. Neapol. decis. 181. in antiquis in quodam processu de fide priuatarum scripturarum. Nihilominus vsu receptum est in sacro Palatio, vt aduersarius iuris communis dispositionem, super recognitione scripturarum plenè probent testes, qui non fuerunt præsentés, dum scriberetur, & deponunt recognoscere manum scribentis, quia est sibi valdè nota, prout communis vsus Rom. Cur. docet, idq; ea (vt opinor) ratione, quòd scripturæ, quæ in Rom. Cu. producuntur, vt plurimum sunt ex longinquis partib. ad Ro. Cu. transportatæ, nec de facili possunt in Romana Cur. haberi testes, qui fuerint præsentés, dum scriberetur in partibus scriptura, & propterea non abhorret à iuris dispositione iste stylus, quia isto casu, quando scriptura transportata è longinquis partibus producitur, nec de facili inuenirentur testes, qui recognoscerent, si modò appareat

expedita in forma publici instrumenti, & alia non sit suspecta, admittunt Doctores scripturam pro probanti etiam absque alia recognitione, prout late docet Paul. de Castr. in authent. si contractus, columna fin. nu. ibi, sed si non est possibilis, quia producitur instrumentum ex longinquis partibus, C. de fide instrument. allega. Specula. in titul. de instrum. editio. §. restat. ver. quid si producitur, vel si defuerint testes, quos cognoscant manum scribentis, consueuimus curare, ut iura, quae ex partibus ad Romanam Curiam pro instruendis causis habentur ferè semper cum attestacione, & sigillo ordinarij, vel alterius personae, seu collegij, ad quos hoc munus ex consuetudine loci spectaret ad Roman. Cur. traducantur, k quorum * Sigillum de iure supplet fidem productae scripturae, & illam reddit authenticam, ac in iudicio probantem, ad not. per Abb. & alios, praesertim per Fel. in c. scripturae col. antep. n. 34. vsque ad finem, extra de fide instru. & latius in c. post cessionem, de probatio. Desiderant tamen Docto. pro effectu praedicti sigillum huiusmodi plures habere qualitates. Prima est, quod sit illius, ad quem hoc munus spectet de iure, vel consuetudine loci, prout in locis supra allegatis docent. Secunda, quod sigillum sit authenticum, ad not. per Abba. in dict. c. post cessionem, sequitur Felin. ibidem colum. numero 7. versicu. Sed est aduertendum, & quaerantur, ut sigillum reputetur authenticum, refert se ad no. per Spec. in titul. de procu. §. Ratio autem formae versicul. item quod non sigillum, & in titu. de proba. §. fin. versicu. 10. ipsum allegat. Tertia qualitas, quod sigillum sit illud in fini-

k
9

in similibus vti solitum ad hoc deputatum, ad
no. per Bald. in d. c. post cessionem, per text. n. c.
significauit de appella. quem aduersus sen-
tiam Innoc. ibidem sequitur Felin. ibi. colum. 5.
numer. 17. versic. 2. requiritur. Vltima qualitas
est, quod sigillum sit notum illis, quibus presen-
tatur, Felin. ibi. versic. 4. requiritur.

Quamobrem solemus in Palatio in termino
citationis, de qua supra diximus ad videndum
iurare testes super recognitione, si testes scrip-
turam, seu manum scribentis non recognoscant,
curare, vt saltem recognoscant sigilla pro sigil-
lis illorum sigillantium proprijs authenticis, &
in similibus vti solitis, & per istam recognitio-
nem, sigillum efficitur notum Auditori, cui pre-
sentatur, & sic concurrentibus istis qualitatibus
sola similis sigillorum recognitio reddit produ-
ctam scripturam authenticam, & probantem per
supradicta.

At* vbi deficeret facultas recognoscendi ma-
num scribentis vel sigillum, recurrendum esset
de iure ad scripturarum comparationem, quæ
de iure ad remedium subsidiarum, quæ quando
vtpote ad remedium subsidiarum, quæ quando
cum qua specie scripturæ per quas & qualiter
fienda sit, docent Doct. in d. l. comparationes, &
in authen. sequen. quæ incipit ad hæc, & alia e-
tiam sequenti, quæ incipit, & si contractus, C. de
fide instrum. & si facultas etiam faciendi istam
examinationem, seu comparationem quis non
haberet, & scripturæ ex longinquis partibus ve-
nirent, probaret scriptura, absque alia recogni-
tione vel comparatione, prout supra diximus,
si modò appareret expedita in forma solita, qua

alia publicæ scripturæ expediri solent, & non esset ex aliqua digna causa suspecta, prout docet Paul. de Castr. in dict. auth. & si contractus col. fin. versi. sed si nõ est possibilis, quod dictum videtur esse notandum, quia esset utile, ubi calis talis tibi contingeret.

m
ii

Ceterum, *m* quia de iure producens* instrumentum, non cogitur aliàs dimittere originale eius authenticum, sed duntaxat copiam apud acta notari cum originali concordatam, secundum Paul. de Castr. in l. fin. C. de fide instrum. notab. Solemus in Roman. Cur. ubi iura fuerint producta, & legitimè recognita, citare partem ad videndum mandari illa restitui retenta copia cum originali concordata, si modò adhuc non sunt registrata, aliàs non dicimus retenta copia, sed simpliciter restitui iura registrata, & in termino similis citationis. Auditor mandat illa restitui, facta tamen obligatione, de illis iterato toties, quoties Auditor iubebit exhibendis, & exinde facta simili obligatione, & dimissa copia apud notarium collationata, si modò restituta adhuc non existant, ut supra, recuperamus iura originalia, & quoad prædictam obligationem de iterata productione attinet, te in hoc vellem admonitum, *n* quòd ad istam iteratam productionem, non poteris de iure cogi, nisi aduersarius instans declaret illam velle ad effectum redarguendi iura de falso, & aliàs prout latè docet Pau. de Castr. in d. l. fin. 2. notab. c. de fide instrum.

Quòd si quis iura, & scripturas non habeat, aliàs in promptu neq; habere speret à proprio notario rogato, sed per alium sint ex partibus à proprijs originalibus transumptanda, non solet
sacrum

facrum Palatium fidem adhibere, nisi auctoritate sua, & vigore literarum compulsorialium transumptio fiat, Rota decis. 688. in antiqu. Dic, quod transumptum de compulsoria, quas literas ideò compulsorias vocamus, quod per eas solet auditor causæ vices suas subdelegare in partibus pro compellendis personis, penes quas scripturæ, iura, & monumenta ad causam facientia reperirentur, ad illa sibi exhibendum ad effectum illa transumptandi, qua ratione etiam ipsos exequentes similibus literarum in partibus iudices compulsos pragmatici nuncupant.

Harum o literarum compulsorialium duæ* sunt species, Vna generalis est, quæ ideo generalis dicitur, quæ datur pro extrahendis omnibus, & singulis scripturis ad causam facientibus in genere, & istas solet Palatium absque alio speciali rescripto Papæ in quacunque iudicij parte etiam parte non citata, & ante partis primam citationem, vel etiam vnâ cum ipsa prima citatione passim petentibus concedere, Rota decisio 47. in antiquis, Not. quod compulsoria, de compulsorijs, & hoc quia similis compulsoria generalis, non habet aliquam dilationem annexam; quæ retardet processum, seu expeditionem causæ, & propterea non reputatur parti præiudicialis, Altera specialis, (quæ ideo sic vocatur, quia pro exhibenda certa speciali scriptura dari solet) non ita passim conceditur, sed parte legitime citata, ac causa cognita, utpote, si profutura sit producenti scriptura, pro qua extrahenda pereretur specialis hæc compulsoria. Item si adsit indicium, quod scriptura, quæ desideratur

in rerum natura sit, vel aliàs tãtus detur fumus, qui satis sit ad diluendam omnem calumnia lo-
spicionẽ, vtpote, si de scriptura, quę desideratur
exemplũ produceretur extraiudicialiter tra-
sumpratum, arg. no. per Cassa. dec. 3. de dilata.

Amplius, nõ consuevit etiam dari nisi ad hoc
specialis commissio Papæ impetretur, quæ ex
emplo remissoriæ nõ solet Signatura aliàs præ-
cisẽ, sed iudicis arbitrio rescribere, ea (vt opi-
nor) ratione, quòd vna cum compulsoria spe-
ciali soleat concedi certa dilatio ad illam ex-
quendam in partibus, qua durante propter fu-
mum de eã datum expectatur is, qui compulso-
riam obtinuit, & iudicis officium saltim quoad
13 decisionem causæ conquiet. Et * vbi prohibe-
ndis compulsorijs citatio partis fiat, si gene-
ralis petatur compulsoria sub hac formula fieri
solet. Citetur. N. ad videndum decerni literas
compulsoriales generales, ad Ciuitatẽ & dice-
cesim calaguritanas, & quia vbi per similes lite-
ras fit ad partes remissio alicuius negocij, admo-
nendus est de iure aduersarius, vt ad locum de-
stinati negocij accedat, vel procuratorem mit-
tat, ad nota per Paul. de Castr. in l. iudices, nu-
mero sexto, in fin. ver. sic. item no. ex lege iudi-
ces, C. de fide instrument. addere solemus in ci-
tatione, necnon ad constituendum, si principa-
lis sit, aliàs ad substituendum procuratorem, ad
interessendum exequutioni literarum in loco,
aliàs ad videndũ decerni in loco processum per
affixionem ad valuas maioris Ecclesię loci.

Si verò specialis peteretur compulsoria, ad-
dimus incitatione & ad concordandũ in loco &
iudice, prout suprà titulo de terminorum obli-
uatione

uatione fuſius diximus, de quibus ſi aduerſarius cōcordet, benè eſt, ſin autem dabitur iudex compulſor, vel petitus, vel alter iudicis officio, & licet ſuprà dixerimus, hanc ſpecialeſ compulſoriam non dari, niſi auditori ſpeciali reſcripto Papæ detur hæc facultas, & ita paſſim omnes ſeruant, crederem nihilominus Auditorem poſſe ſimiles compulſorias ſpeciales hæc dilationem cum eis dari ſolitam, de aliorum tamen coauditorum ſuorum voto concedere. idque in vim extrauagantis. Inno. 6. de facultatibus Auditorum Rotæ, ex eo capite, vbi facultas concedendi nouam dilationem ad partes eis impartitur, & ſimilis compulſoria ſpecialis non eſt, niſi noua quædam dilatio, quæ litigatori datur ad habendam ex partibus aliquam ſpecialeſ ſcripturam ad cauſam facientem; ideò dicimus, quod non ſolet dari niſi cauſa cognita, & plerunq; contingit rem in controuerſiam ire, & locum aduocatis fieri, qui de iure certant, an concedenda, vel potius deneganda veniat. Et cum quæſtio ſit de dilatione, in qua ſpecie lex plurimum iudicis arbitrio tribuit, res ab ipſius iudicis arbitrio plurimum pender, l. 2. vbi Bart. ff. de re iudic. glo. cap. præterea de dilatio. & in dubijs conſueuerunt patres de dilatione inclinare, præfertim vbi calumniæ ſuſpicio ceſſet. Qua de re inferius, vbi de remiſſoria nobis dicendum erit, plura differemus, quæ etiam in propoſita ſpecie tibi inferuire poterunt.

Generaliter * verò, vbi compulſoria generalis, vel ſpecialis decreta ſit; & velis in partibus illius executionem proſequi, Formula procedendi erit, vt is, qui pro executione inſtat, litem

14

A a 5

ra 8

ras iudici compulsori corā notario, & testibus
 præsentibus, & instet, vt velit ad ipsarum literarum
 exequutionem procedere, & locum loci, vbi lo-
 dere ad hunc effectum velit scribam actuarius,
 & nuncium deputare, & committere nuncium
 qui faciat diligentiam de reperiendis procura-
 toribus ex aduerso nominatis, si qui ex aduerso
 fuerint, quorum nomina solent notarij Rom.
 Cur. qui literas compulsoriales expediunt in
 calce ipsarum literarum adnotare, vt facilius in
 notitiam tam iudicis compulsoris, quàm partis
 exequentis transire possit, & hoc si procuratores
 dederit aduersarius, sin autem vel si dederit, non
 tamen reperiantur, instabis, vt similis diligentia
 committatur de reperiendis alijs procuratori-
 bus aduersarij, si qui adessent, & illis non repe-
 ritis poterit iudex compulsor domi aduersarium
 citare ad actus in articulo exequutionis disti-
 rum literarum necessarios, si modò domicilium
 in loco habuerit, procedendo iuxta formam tra-
 ditam in cap. si aduersus, de eo, qui mittitur in
 possessionem. Et si non habebit in eo loco do-
 micilium, poterit citari per edictum, prout do-
 cet Rot. decis. 10. in not. Fuit dubitatum, de his
 instrum. per totam. Vel si ab Auditore in ipso li-
 terarum decreto fuerit (vt moris est) decretum
 processus per affixionem ad valuas maioris ec-
 clesie; vel alterius loci, iuxta formam in decre-
 to literarum traditam procederetur, & altera
 via iuxta suos casus, vbi iudex compulsor prædi-
 cta omnia fecerit, curabis omnia aduersario tuo
 intimari, & de intimatione apud acta relationis
 fieri.

His omnibus intimatis nominabis apud acta
 perlo

personas compellendas, penes quas scripturæ reperiuntur, & monitorium obtinebis contra easdem personas, vt sub excommunicationis alijsque poenis in literis compulsorialibus contentis, debeant infra triduum iura & monumenta, & alia (illa designando) coram dicto iudice compulsores apud acta notarij exhibere, ad effectum ex illis exemplum transumptandi, quibus exhibitis citabitur pars alio ex prædictis, quò magis licebit modis ad dicendum contra iura producta & repetita, & videndum iurare testes super illorum recognitione, & posteaquam recognita fuerint, ad videndum mandari extrahi iura per infra scriptum instantem specificanda ad primam diem, qua adueniente induces testes, qui recognoscant iura producta, & specificabis, quæ extrahere intendes, & iudex mandabit exinde exemplum extrahi, quæ vbi extracta fuerint alia citatio fiet ad videndum mandari exempla, seu transumpta ex ipsis originalibus extracta cum eisdem originalibus collationari & interessendum collationi fiendæ, si velit interesse, & super eisdem omnibus iudicis decretum ac auctoritatem interponi, mandarique includi omnia in rotulo, & clausa sigillo iudicis compulsoris obsignari, ac obsignatum ad Roman. Cur. destinari, ad primam diem, seu etiam per totam, quo citationis termino adueniente, iudex mandabit collationari, & collatio fiet, qua facta super omnibus eius decretum, & auctoritatem interponet, ac omnia in rotulo includi, & inclusa sigillo obsignari iubebit, & faciet, ac exinde rotulum sic clausum, & obsignatum cum literis eiusdem iudicis missiuis ad auditorem, qui hoc

hoc sibi negocium subdelegavit, destinabit, & transmittet.

- 15 Nec * videatur tibi iuri dissonum, quod in partibus vrantur hac citandi facultate isti iudices compulsores, qui meri sunt exequutores, qui citandi facultatem de iure non habent, nec videntur etiam posse illam habere ab Auditore compulsores decernente per not. in clem. audior de rescript. quia ista quæstio, fuit aliàs in Palatio disputata, & collector erat contra facultatem, & nihilominus admisit sacrum Palacium, videntur atque deberent in iurium extractione, & alijs in executione similium literarum necessarijs partem vocare, aliàs nulla esset iurium transumptio eorum auctoritate facta. Rota decisione decima, in not. Fuit dubitatum, de fide instr. & attestatur collector rationibus suis non obstantibus contrariam partem semper suo tempore fuisse in curia servatam, limitat tamen iudicem compulsores in ipsa iurium exemplatione, alijsque prædictis, non teneri partem vocare, si præsens fuerit, tamen si non citata, per not. per Innocen. in cap. fin. de fide instrum. Amplius
- 16 * si pars non fuerit aliàs præsens, neque citata, non erit exemplatio omnino nulla, quia saltem contra eum, qui transumptari fecit, probabitur, ut textum in l. chyrographis, ff. de administr. tutoc.
- ¶ Item etiam contra quemlibet alium, quia similia exempla, & transumpta produceret, ad textum, cum materia in autent. ad hæc, C. de fide instrument. Sed concessa citatione pro necessaria, quam citabimus in ipsa iurium exemplatione, seu transumptione, non solum ubi sumus in executione compulsores, verum etiam in alijs

casibus; ubi quis aliquam scripturam ex proprio originali exemplari velit, etiam coram quouis ordinario, quā in re tu distinguas, aut scriptura pro cuius exemplatione instas, tangit certam personam, & illa nominatim citanda erit, ad textum in cap. cum P. tabellio, de fide instrument. aut non tangit certam personam, utpote, si peteres exemplari privilegium, vel aliud simile, tūc fiet citatio generalis per edictum, ut in cap. cum inhibitio, de clande. dispo. nisi fortē exemplum peteretur ab eo, qui concessit, utpote, privilegium ab eodem Principe, & indulgentia ab eodem Pontifice, qui concessit. Tunc probaret exemplum sine aliqua partis citatione transumptatū, & si non haberetur ab eodem scriba, qui originale recepit, & adnotavit, quia utroque casu, siue ab eodem notario, siue ab eodem, qui concessit exemplum haberetur, etiam sine partis citatione, eidem non minus, quā originali crederetur. Rota d. decis. 10. in no. in princ. & inferius in additione, de fide instrum.

ANNOTATIONES.

Quorum exemplo.) Plurimum certē momenti habent, que accuratē fiunt, non enim ubique omnia, nec omnia omnibus temporibus decent. Hinc Sophocles in hanc sententiam loquebatur *Electra*, Id ipsum scilicet tempus monet, maximus mortalibus ad opera conficienda cuncta magister. Et teste Terentio. In omni re videndum, ne quid nimis. Lenitē festinandum. Idem que etiam testatum reliquit. Quod isthuc est sapere, non quod ante pedes modō est videre. sed etiam illa, que futura sunt, prospicere. Non immeritō Pythagoras docuit, Consultandum esse tardē, perficiendum autem celeriter. Nico. Anto. Grauatius.

Non

b Non minus.) Facit illud Imperatoris in l. aduoca-
 c. de aduoc. diuers. iud. militans namque cassorum pariter
 Est namq; militie quedam species, ac veluti simul et
 studium & professio literarum, bonarumque disciplinarum
 sed tum maximè aduocationis forensis munus. Nicol. in
 Grauatius.

c Quod patres.) Et meritò quidem, nam* in principis
 16 auditorio sola facti veritate inspecta proceditur. Baro. in
 Aemilius in fin. ff. de minor. & Gram. decis. 10. nu. 3.

d Est que omnibus.) Huc vergit, quod à Bald. proleum
 est, in l. vlt. C. de leg. atque Butr. in c. cum Bertholdus de re
 17 iud. quorum testimonio Afflict. decis. 96. numer. 11. scriptum
 reliquit. Sententiam* sacri Regij consilij Neapo. in respo-
 pro lege haberi, confert etiam quod Imo. & Barb. scribit
 18 in c. olim. 1. col. 11. de lit. contest. volentes opinionem* 100.
 Rot. e. ob eorum auctoritatem pro communi opinione repete-
 ri. Nico. Anto. Grauatius.

e Amplius quia.) Adde Docto. in l. 1. §. editiones. ff. de
 19 edend. vbi* instrumenta producens omnia, que in eis con-
 nentur, & aduersantia quoque approbare videtur. Quare
 re Abb. videas conf. 53. lib. 2. Alex. consi. 15. in causa & 10.
 te, libr. 5. Ias. in l. si cui, §. si à filio, nu. 16. de leg. 1. Grandi-
 ois. 103. numero 30. & Felinus in cap. cum venerabilis, in
 l. i. q. 1. de excep. latius differentem. Quod rames sal-
 intelligas, vt per Bald. in c. cum venerabilis, colum. per
 eum habere, quando ea, que in instrumento continentur, ip-
 sè narrata sunt, secus verò si enunciatiue, aut officiale
 cui Ias. ad stipulatur in l. contra iuris, §. si filius, numero de-
 cimo tertio, cum sequent. ff. de pact. Verùm licet producta
 contenta instrumento fateri videatur, attamen si illud re-
 dargueretur nullum, super eo aduersarius nequaquam in-
 damentum facere valet, vt per Ias. late post ceteros in l. si
 sem stipulatur, numero 52. ff. de verb. obliga. & si in but
 Bartol. secum pugnare videatur, vt eò loci Raph. Alexan.

Are. & Ias. animadvertunt. Limita tamen quod diximus, nisi plura capita siue articulos instrumentum haberet, namque vno approbato, non infertur, cetera etiam comprobata fuisse, veluti post alios, quos citat, *Curt. Iun. docuit consi. 166 nu. 11.* vbi hanc opinionem communem esse affirmat, & *Bell. consi. 56. num. 12. Nicolaus Anto. Grauatius.*

Cum protestatione.) *Quantae* * sit efficacia in scripturarum productione, clausula illa, *produco si in quantum pro me faciunt, & non aliter,* apud *Felin.* est legere in c. *imputari, de fide instru. vbi ait, quod in his, quae obesse possunt, iudex se fundare minimè potest, & est communis opinio, vt ipse ait, de qua Rip. quoque meminit in cap. cum M. F. nume. 39. de const. possunt* * enim scripturae pro parte acceptari, & pro parte improbari, vt latè *Aymo. Cra. ostendit, de communi etiam opin. affirmans, in tract. de antiq. temp. in 1. par. in argu. de scriptura priuata nu. 68. & Bell. consi. 46. nu. 11. Et si nihil operari talem protestationem, quinimò instrumento in omnibus aduersus producentem standum esse, plures censuerunt, vt *Accurs. Bald. Salicet. Paul. Castrens. & alij nonnulli, quos Ias. recenset in l. 1. §. editiones, numero 18. ff. de eden. & in l. edita, numero 42. C. eo. attamen communi opin. in contrarium est, vt iam diximus. Ceterum Aymo. eò loci trifariam communem sententiam limitat, vt ab eo perdiscere poteris, atque etiam *Franc. Marco decis. Delph. 60. qui intelligit communem conclusionem in libro rationum locum sibi non vendicare. Verùm hac in re illud silentio praetermittendum minimè duxi, quod* * scripturas producens, siue testium depositiones, aduersario petente cogitur praecisè (reiecit illa clausula, si & in quantum) declarare, si scripturis testium, vel depositionibus pro veris vti velit, praesertim quando eas de falso redarguere intendit, vt per *Felin. vtriusque in partem latè differentem in capit. praesentium, de testib. & Afflict. decisione 189. per totam, vbi relatis opinionibus, simpliciter declarari oportere, remota dicta***

prote-

Com. opi.

f

20

Com. opi.

21

22

protestatione, concluditur, & huic opinioni immitur *Franc. Marc. decis. Delph. 673. ad quam conferunt, que dixerunt superiore lib. cap. pen. sub. lit. D. Nicol. Anton. Grauat.*

g Vbi etiam habes.) Adde *Cur. Iun. consi. 55. ubi per*

23 duos testes instrumentarios instrumentum reprobatur.

Com. opi. hanc opinionem communibus suffragijs receptam esse offi-

Com. opi. mat, & vide etiam pulchrè per *Boer. decis. 12. Franc. Mar.*

decis. 151. & 321. & iterum 486. & nedum per duos in-

strumentarios testes reprobatur, verum etiam per duos in-

strumentarios, vt Dec. comprobatur, qui de communi opin-

one quoque asserit in c. tertio loco, numero 12. de probat. de

de re Docto. vide as in l. 1. §. si quis neget ff. que ad test. i.

24 vbi* quando testes instrumentarij contradicunt, quod scri-

psi propter instrumentum, nec notarius propter ipsos par-

possiunt, & hanc ad intensionem plura cumulat, eum lego.

Nico. Anto. Grauatius.

h Generaliter verò.) Huc accedant, que proximè

libri capite diximus sub lit. A. & que Ias. post alios pre-

dit in l. properandum, §. sin autem reus, nu. 5. C. de iur. iur.

25 ad hoc verissimum, quod dicitur,* instrumentum in iudicio

aduersario non citato productum, nequaquam valere, vt

assignat limitationes. Primam quidem ad effectum produ-

di instrumentum, viribus carere. Secus verò ad finem simpli-

cis productionis. Secundam, nisi instrumentum vltima

termini produceretur, tunc etenim valeret absque parti-

tatione. Tertiam, ni tale instrumentum ipso aduersario scien-

te in actis remaneret. Qua de re quia affatim infra cap. 2. lib.

lit. B. verba facturum sumus, hæc prælibasse sufficiat. Nicol.

Anto. Grauat.

i Nisi fuerint præsentis.) Ex eod. fonte manent, que

ab Alex. prodita sunt cons. 150. col. 7. lib. 5. & cons. 30. de

processu, lib. 4. & Ias. consi. 184. in fin. lib. 2. & ab eod. I.

Grat.

Gram, decis. 84. per totam, vbi per plura hanc comprobat
sententiam, quod * testes s. per scripturæ recognitione pro-
ducti, non aliter probant, nisi presentes fuisse, dum ea scribe-
retur perhiberent, quod & iterum Gram. ipse adnotauit de-
cis. 103. nu. 14. & decis. 106. num. 33. & 34. nec mirum vi-
deri debet, si in recognoscendo chyrographo, testibus affirman-
tibus notam Titij putat, habere manum, eiusque literas, figu-
ras, siue notas, non credatur, nisi vidisse eum scribere affir-
ment: quoniam ob litterarum similitudinem perfacile decipi
possunt, vt à Barto. docemur, in authen. et si contractus, C. de
fid. instru. atque Felin. in c. 2. de fid. instru. Præterea scriben-
di forma multis ex causis quotidie mutatur, vt in auth. de
fide instru. in prin. aliter enim quis in iuuentute scribet, quã
in adolescentia, aliter postea cum senio confectus erit, aliter
sanus, quã cum morbo laboret, aut conualescere incipiat:
aut si manus aliquo ex opere (vt contingere solet) prius defa-
tigata fuisset, quinimò plerisque diuersis scribentes calamis,
diuersas exarantes literas cernimus. Insuper quia scripturæ
literæ, siue notæ, haud dubiè adulterari queunt, veluti se pis-
simè nonnullos ita alterius scripturam imitari videmus, vt
ab oculatissimis etiam viris dignosci minimè queat, & huic
sententiæ consultus Bertran. s. sub scripsit, consi. 140. Locatio
lib. 2. quam etiam Affl. amplexus est, decis. 181. post Aretin.
consi. 64. & alios, quos citat. Nico. Anto. Graua.

Quorum sigillum.) Accedant ad hoc notata in c. 2.
de fid. instru. quæ quæ Alex. congerit in l. pacta nouissima, &
ibi Taf. num. 16. C. de pact. & hanc ad rem, videas Feli. tres
fall. tradentem in c. post cessionem in 2. conclu. de probat. &
Fran. Mar. qui abundè scribit, decis. 190. & in nonnullis se-
quen. Nicolai Anton. Grauat.

Quæ quando.) Adde Afflict. decis. 181. num. 7. vbi *
quod sola litterarum comparatio nequaquam plenè probat.
intelligas tamè in scriptura priuata, secus in libro rationum,
aut epistola: tunc enim comparatio plenam faceret fidem, &

ita communiter seruari Alberi. testatur in l. comparationes
 C. de fide instrum. cui Gram. ad stipulatur in decis. 34. m. 1.
 vbi quoque voluit. iudicem posse quempiam ad respon-
 dum compellere. vtrum scriptura manu ipsius. vel scrip-
 ta. aut notata fuerit. Quam quidem comparationis literarum
 materiam cumulatissime Docto. tractavit in dict. l. compo-
 rationes. & in l. scripturas. C. qui pot. in pig. hab. & in l. ad-
 nendi. vbi l. s. affatim rem explicat. nu. 85. cum seq. in post-
 riore lect. ff. de iureiur. necnon & Aymo. Crau. in tract. de
 antiq. temp. l. par. Sectione queritur etiam. fol. 45. Nicolaus
 Antonius Grauat.

m **Ceterum.**) Et est ratio. ne forte originalis scriptura
 mitteretur. verum illius. exemplum penes auctorem reman-
 nere debet. Maran. in praxi. par. 6. nu. 10. actu. nu. 3.

n **Quod ad istam.**) Huius rei rationem ex Bald. senten-
 tia elicere possumus. in l. vlt. in 5. quast. C. de edic. dia. de
 28 tol. quia * instrumenti exemplum absque exemplate. fit.
 (vt appellant) originale fidem facit. quod quidem cum tem-
 peramento. (vt statim dicemus) intelligendum erit. & no-
 ditur per Specu. tit. de instrum. edi. §. nunc dicemus. verum
 lud autem scias. Accur. Bar. & communiter alios in aut.
 quis in aliquo. C. de eden. & per eundem Bart. in l. chirogra-
 phis. ff. de administ. tu. Nico. Anto. Grauat.

o **Harum literarum.**) Huc spectant. quae supra primi
 mo libro. c. 8. & 9. auctor adnotauit.

p **Alias nulla.**) Exemplum * siue copia (vt vulgo dicitur)
 29 tur) cum conficitur aut exscribitur. adesse aduersarium. au-
 citatum fuisse oportet. aliter nulla ex exemplo fides adhibetur.
 Auth. si quis in aliquo. vbi interpretes. C. de eden. Alex. ubi
 6. col. vlt. lib. 4. & Guido Pap. decis. 471. Verum exemplum
 auctoritate iudicis recognitum probat. Doct. in c. vlt. de fide
 instrum. & in dict. Auth. si quis in aliquo. vbi eruditissimus
 Praeceptor meus D. Ioan. Bologn. num. 19. hanc communem
 suffragijs receptam esse opinionem asseuerat. apud quem no-
 pauit

paucas videbis fallentias, (quas nostri vocant) quod exemplum probat, quando illud ab eodemmet notario exscriptum, recognitum ve fuit, qui exemplar scripsit, ita Bart. in d. auth. si quis in aliquo, cuius opinio vsu recepta est, & communis etiam, teste 1. sone, eò loci, numero 3. Nicolaus Antonius Granatius.

Com. opi.

Com. opi.

Item etiam.) Ias. legas multa cumulatem in l. 1. §. 2. ad conditiones, num. 11. cum seq. ff. de eden. & in l. 1. nu. 8. ff. quod quisque iur. pleraque etiam in medium exempla afferentem eorum qui inualido vtuntur instrumento, aliquòue scripto, vtputa, si tabellio tunc monachus fecisset, nam ab eo instrumentum non valeret. per c. sicut, ne cler. vel mon. si tamen ipsi dicti inualidi instrumenti vigore obtinuissent, non vtique deinde in alia ipsius monachi instrumenta opponere possent, sic & qui in mure gerendo quempiam approbauere, ne utquam postea illum improbare valent, multaque & alia in dictis locis exempla subnectit Ias. apud quem legere poteris: Nico. Anto. Granatius.

q

30

De testibus, & eorum inductione, iuramento,
atque examine in Romana
Curia.

C A P. II.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes citari debent, aliàs nulla esset eorum receptio. fallit tamen, & nu. 25.
- 2 Mors quomodo probanda.
- 3 Testes aliquando lite non contestata produci possunt, veluti si de morte aut absentia dubitetur.
- 4 Testes affuturi possunt recipi appellatione pendente, & sic isto casu innouare licet.
- 5 Testes quando producuntur, debet aduersarius citari

Bb 2

tari

- tari ad ipsorum iuramenta videndum, & num. 28. & 29 fallit tamen.
- 6 Testes debent iurare etiam sic cardinalium honore praefulgeant, aliàs minimè probant, & num. 24.
- 7 Clerici quomodo iusiurandum prestare debent, & num. 41.
- 8 Iuramentum testi expressè remitti potest à p. r. b. u. fallit tamen, & nu. 42.
- 9 Testes super tota causa recipi, atque iurare, r. i. d. est.
- 10 Testes extra articulos deponere, quomodo intelligatur.
- 11 Notarius absque iudice vel eius mandato, iuramentum testi deferre non potest, & num. 45.
- 12 Testium iuramentum & examen iudex committit notario cause, & nu. 52.
- 13 Testium examinatio committi extra iudicium potest.
- 14 Notarius, cui commissum est testium examen, potest cognoscere, an articuli, vel testes sint admittendi, vel ne.
- 15 Testes parte presente iurare debent.
- 16 Testes si extra diem & locum, ad quos parte uersa citata sunt, iurent, eorum receptio nequam valet, & nu. 20 & 53.
- 17 Interrogatoria dari possunt.
- 18 Testium nomina edenda sunt, & quare.
- 19 Articulos, & contenta in eis esse vera, articulis iurare debet.
- 21 Iuramentum testibus an super euangelijis praestandum sit, & nu. 57.

- 22 Testis ultro se offerre non debet.
- 23 Protestatio generalis contra personas testium quid operetur.
- 24 Exceptio inhabilitatis opposita contra productum testem, an impediatur ipsius examen.
- 25 Testes se ingerentes, suspicionem falsi non carent.
- 26 Testes cogi possunt ad testimonium perhibendum.
- 27 Testes tenentur ad omnia damna quando noluerunt venire ad deponendum.
- 29 Testes examinati parte non citata, non probant, nec faciunt iudicium, fall. tamen.
- 30 Citatio partis in quibus casibus non est necessaria.
- 31 Sententia nocturno tempore, an fieri possit.
- 32 Testes quomodo ad futuram rei memoriam examinentur.
- 33 Testes affuturi tria iuramenta prestare debent.
- 35 Sententia non valet illius, cuius conscientia aliquid fuit commissum, si primo non iuravit, quod ita eius conscientia dicat.
- 36 Testes debent iurare antequam deponerent, & quid si postea iuramentum praestiterint.
- 37 Iuramentum, an sit de forma, vel substantia testimonij.
- 38 Pontifex non potest dispensare, quod testis in perhibendo testimonio, non debeat iurare.
- 39 Iuramentum calumniae est de iure diuino.
- 40 Testis non iuratus, an saltem praesumptionem faciat.
- 43 Iuramentum relaxari potest à parte parti.
- 44 Testes debent iurare, veritatem dicere pro utraque parte.

- 46 Obligatio penes acta curie absente iudice, notario recepta, non valet.
- 47 Testes non debent regulariter examinari extra locum iudicij, & num. 52 fall. tamen.
- 48 Notario non creditur de commissione sibi facta, & per ipsum scripta.
- 49 Testes, si coram notario tantum, falsum deposuerint, poena falsi nequaquam puniuntur.
- 50 Confessio facta coram solo notario plene non probat.
- 53 Sententia proferenda est die, & hora, ad quam pars citata fuit, alias est nulla.
- 54 Dilatio ad dandum interrogatoria non datur, nisi petenti.
- 55 Interrogatoriorum copia non datur.
- 56 Testes non interrogati super interrogatorijs, non sunt repeti & interrogari etiam facta publicatione in causa. Similiter si aliquis articulus factus, & missus, super quo testes non fuerunt examinati.
- 58 Iuramentum testibus an possit dari super cruce.
- 59 Testes iurati in termino possunt post terminum examinari, fall. tamen.
- 60 Terminus ad probandum, & probatum habendum vim conclusionis habet, & quid referat ad terminus, & nu. 61.
- 61 Exceptio inimicitiae capitalis, consanguinitatis, domesticitatis, aut notarij criminis opposita contra testes examinandos, repellit eos ab examine, si in continenti probari offeratur.
- 62 Testes cum producuntur, protestari contra eos debemus, & ante publicationem, ad hoc, ut re-

pulsa concedi possit, aliàs non concederetur, fall. tamen.

Verum * si testium depositionibus instruenda sit causa, a & testes sint presentes in curia. induces eos b parte, vel presente, vel citata, aliàs nulla esset eorum receptio, ad tex. in l. si quando, iuncta glo. C. de testib. & in c. 2. extra eod. & not. per omnes utrobique, & per Lanfranc. in c. quoniam contra verbo testes, colum. 4. de probatio. Quod tamen intellige de v. nica citatione tantum, non de trina, quæ fieri solet, ubi peremptorium desideratur, communis conclusio est, ut in receptione testium non sit necessaria citatio peremptoria, tamen si non defuerint, qui contrariam sententiam sequuti fuere, prout latissimè docet Felin. qui omnes refert in cap. in nomine, columna 6. numero 21. cum sequen. versicu. extra quæro. Quod quidem perpetuum non est, sicut, quod de absentia, vel obitu alicuius docendum esset, utpote adversarij principalis vel procuratoris, solemus enim de hijs, utpote de alijs notarijs docere per testes extrajudicialiter inductos. Quæ practica à iure communi non abhorret, prout de absentia habes apud Felinum in d. c. in nomine, columna quarta, numero 13. vers. 6. limita, & de obitu, per Abb. & post ipsum per Felin. in cap. quoniam frequenter, in fin. colum. fin. numer. 24. versicu. ultimo, dum tangit Abb. de modo probandi mortem, extra ut lit. non contesta. & de alijs notarijs habes etiam apud eundem Felin. qui alios refert in dicto cap. in nomine, colum. 3. nu. 7. vers. modo adverte, in quibus iudex potest se extrajudicialiter infor-

1
2
b

- informare, ut pote de fama & alijs similibus ad
 not. per Innoc. in cap. 1. de postula. praela. & in c.
 bone el primo in verbo testes de electio. per Le-
 chid. in cap. eorum, 12. quaest. 3. Butr. in cap. fin. de
 consuetu. c. Quod * ego limitarem, ut non proce-
 deret, ubi ista informatio veniret capienda in in-
 quisitione criminali, qua ageretur de vita homi-
 nis, tunc enim ubi quis contra reum vellet pro-
 bare mortem alicuius, ad arguendum ipsum de
 crimine, esset liquidò, & parte citata probanda.
 Feli. in d. c. quoniam frequenter, col. si. num. 14.
 ver. ultimo, ibi in rebus tamen maximis. Bald. in
 §. iniuria, punitur de pace iura. firman. colum. 4.
 nume. 14. ver. in ista materia quaeritur. d. Item li-
 mitarem, ut procederet ad effectum receptionis
 tantum, non autem, ut ex eis iudicari, & ad distri-
 nitiuam sententiam procedi possit, nisi para
 ad audiendum sententiam legitime citaretur
 ad not. per Baldum in l. cum fratrem, col. 3. num.
 8. ver. in contrarium ibi, & ita firmiter tenendū.
 C. de his quibus ut indig. Ludo. Roma. sing. 76.
 incip. communis conclusio.
- e Rursus, e finge, quòd * si pars citaretur, esset
 3 timor mortis, vel diuturnae absentiae testium, vel
 alias amissionis facultatis probandi. His enim
 casibus aduersus iuris regulas recipi poterunt
 testes lite non contestata, ac parte non vocata,
 idque ea ratione, ne interim veritas, seu proba-
 tio pereat, prout notant communiter Doctores
 in cap. quoniam frequenter extra ut lite non con-
 test. Felin. praesertim colum. quinta, numero
 quarto, versic. Et ut intelligas, quod nobis Ro-
 mae sapissimè contingit in testibus affueuris,
 quos plerunque in Rom. Cur. repertos etiam
 ubi

vbi commissionem causæ præsentari fecimus,
 antequam citatio in partib exequatur tanquam
 affuturos inducimus, atq; examinari facimus &
 curamus, qua in re tu animaduertas, quòd si te-
 stes postmodum tempore comparitionis partis
 & litis contestandæ superuenirent, evanesceret
 eorum receptio, nec amplius satis essent ad pro-
 bationem, sed duntaxat fumum facerent, vtpote
 ad habendam remissoriam ad partes, vbi testes
 reperirentur, pro illorum repetitione, Rota de-
 cis. 109. in antiquis. Nota, quòd causa pendente
 de testibus affuturis, sequitur, Roma. in l. si verò,
 §. de viro. 59. fallen. solu. matrimo. sequitur Fe-
 linus in dicto cap. quoniam frequenter colum. 5.
 num. 4. ver. Adde etiam aliud speciale, ibi si ra-
 men superuenirent, & quòd de futura absentia
 testiũ supra diximus, intelligas, quòd absentia
 sit futura talis, quòd si pars citaretur, et lis con-
 testaretur, vbi necessaria est, testis commodè ha-
 beri non posset, ad nota. per Abb. in dict. c. quo-
 niam frequenter, quæst. 1. & per Felin. ibidem d.
 col. 5. ver. circa 1. q. Abbatis, in qua specie seruatu
 est, quòd testes recessuri ad Ciuitatem Ananiæ,
 iurantes se recessuros, & non breui reuersuros
 recipi possint tanquam affuturi. Aegid. conclu.
 616. incip. etiam testes, de testibus. Dixi autem
 iurantes, quia ne fieret fraus, & testes induce-
 rentur tanquã affuturi, cum tamen affuturi non
 essent. f. Inoleuit mos in palatio, vt à similibus,
 qui vt affuturi inducuntur, duplex iuramētum
 exigatur, vnum de futura absentia, aliud verò,
 de veritate dicenda, prout attestatur Felin. in
 dict. cap. quoniam frequenter, colum. 4. allegat
 Rotam decis. 292. in antiq.

Bb 5

Adeo-

8 Adeoque huius periculo * amissionis proba-
 4 tionis propter futuram diuturnam absentiam
 testium, solet Palatium occurrere, ut eadem
 ratione permittat etiam iudicem, à quo appel-
 lum fuisse à gravamine, tamen si nihil debeat
 pellatione pendente attentare seu indonee,
 cap. non solum, de appellat. in vi. similes testes
 validè posse recipere, prout attestatur Felin. in
 dict. cap. quoniam frequenter, colum. 2. ver. &
 ut intelligas, ut lite non contest. allegat. dec. 1.
 Rota, 2. de testibus in antiq. nec censetur pro-
 preerea is, qui testes induceret appellatione re-
 nunciare, Rota decis. 385. in antiqua. nota verum
 de appell. Amplius permittit etiam, ut similes
 testes per iudicem, ad quem appellatum esset à
 gravamine, validè recipi posse etiam non cog-
 nito de gravamine, ne interim probatio periret,
 Rota decis. 59. in antiq. Nota, quod ubi est appel-
 latum, de testibus affuturis, & non solum per iu-
 dicem, ad quem, sed etiam per ordinariū in par-
 tibus, lite pendente in curia validè recipi po-
 runt, Rota decis. 109. in antiquis. Nota, quod
 causa pendente, de testibus affuturis, prout reci-
 perentur, quoque circa petitorium, ubi etiam
 ab altera parte suspensum fuisset, & de possessio-
 rio tantum discuteretur, argumento Rota deci-
 sio 344. in nota. Si suspensio petitorio de causa
 possess. & propria. Et pleraque etiam alia in
 testibus affuturis aduersus iuris regulas consti-
 tuta & seruata sunt, quæ legere poteris apud Do-
 ctos in dict. cap. quoniam frequenter ut lite con-
 test. & apud Collectores decisionum sacri pala-
 tij in pluribus alijs locis, & inter alia solet Pala-
 tium, ubi similes testes inducantur, dilaciones
 solitas,

solitas, utpote, ad dandum interrogatoria, (quæ de stylo solet semper esse alterius diei post diē termini seruati, ad videndum iurare testes) breuiores concedere, & loco diei certas duntaxat horas dare, plures vel pauciores quantum articulatae materiae quantitas & qualitas ex postulare sibi videtur, quam tamen dilationem solent practici ex aduersò, post exceptiones in genere, vel in specie datas verbo inscriptis tam contra materias articulatæ, quàm contra personas testium, certis protestationibus longiorem facere in fine dilationis sibi datae, de re aliqua protestantes, utpote testes non recipi, nisi specificatis ex aduersò materijs medio iuramento. Item nisi intimata sibi hora, qua aduersarius intendit testes examinare, quia vult ipsos videre in facie & cognoscere. Item nisi cōcordato de interprete, & etiam complures aliàs sibi cogitant protestationes, & plerunque ad effectum differendi tantum, quas semper ægrè tuli, nisi quantum urgente necessitate fiant, augent enim actorum cōgeriem & clientis tui impensam, proximum offendunt, & causæ tuæ parum, vel potius nihil profunt.

Quas ut euitemus protestationes, solet is, *
 qui articulos exhibet, & testes inducit, aduersarium suum hac citationis formula, quæ longo Rom. Cu. usu comperta est, citare, videlicet Citetur. N. ad dicendum contra articulos factos, videndum illos admitti & iurare testes tam super articulis, quàm tota causa, & si affuturi sint, addi solet, etiam super eorum affuturatione, & committi notario receptionem iuramentorum egregiarum & impediatarum personarum ad primam

mam

mam diem, & postquam commissum fuerit ad
 videndum illos iurare in eorum vel notarij do-
 mibus, & ad dandum interrogatoria, si qua de-
 re vul, & intendit per totam illam & sequen-
 tem dies, & nihilominus intimerur eidem quo-
 liter materiae sunt specificatae medio iurame-
 to, & testes postmodum examinabuntur singu-
 lis diebus & horis, instante, &c. Dicimus autem
**AD DICENDVM CONTRA ARTICVLOS FACTO DATOS, ET VIDEN-
 DVM ILLOS ADMITTI,** rationibus de
 quibus supra titulo de articulorum admissione
 loquuti fuimus. Tantum abest scias, quod ideo
 semper praecedenti citatione partis, adiecta est
 dilatio ad primam, quia vulgatum est pragma-
 ticorum axioma, quod omnis terminus potest
 eadem die seruari, praeterquam terminus ad di-
 cendum contra, qui semper seruatur ad primam
 ea (vt opinor) ratione, quod is, qui citatur ad di-
 cendum contra, indigeat copia productae scrip-
 turae, antequam excipiat, quam vna atque eadem
 die habere, legere & pensare verisimiliter non
 potest, praesertim, quia ferè omnes pragmatici
 Rom. Cu. causas cum consilio alicuius famige-
 rati procuratoris agunt, vel defendunt, & ni-
 si nox dilationem interponeret, non possent non
 super exaduerso productis consulere.

Item h. dicimus. * **ET AD VIDENDVM
 IURARE TESTES,** quoniam testes sine iu-
 ramento non probant tex. in l. iurisiurandi, C. de
 testibus, & in c. de testibus, extra eod. Bald. in l.
 militis, C. de militari test. Feli. in cap. tuis qua-
 stionibus in principio primo notab. etiam de te-
 sti. Est que hoc intantum verum, vt procedat e-
 tiam

tiam in causa, quantumvis summaria, Imo. in
 clem. sæpè, col. 36. de verb. signi. utque testium
 numerus non suppleret hunc defectum. Domi-
 nicus in cap. multis, 44. distinctio. Minusque eo-
 rum qualitas quantumcunque gravis, i etiam
 si Cardinalatus honore præfulgerent, gloss. in c.
 cum olim verbo quorundam & Abb. ibidem de
 priuileg. in quibus * Cardinalibus, Episcopis &
 alijs personis in sacris constitutis, hoc tantum
 comperio, exemptionem scilicet non à munere
 iurandi, sed ab eius modo, & ut non aliàs te-
 neatur iurare tactis sacrosanctis scripturis, sed
 illis propositis, text. in authen. sed iudex, C. de
 episcop. & cleri. & in cap. fin. extra de iuramen-
 calum. & utrobique notatur, à quibus consuetu-
 do etiam exoptulat, veluti ab alijs manum su-
 per sacrosanctas scripturas ab ipsis super pectus
 emissam desideramus, sola enim manus emissio
 ipsius iurandi signum est, prout etiam ho-
 diè seruamus, vbi quid volumus in fide nostra,
 quæ in Iesu Christo est, promittere, quæ cautio-
 nis formulâ, manu, ut præmittitur, emissa, vi-
 detur etiam apud antiquiores in vsu fuisse, quia
 de ea meminit Modestinus in l. quidam, ff. de
 proba. Admoneo tamen perpetuum non esse,
 ut testis sine iureiurando non probet. Finge,
 quod statutum testes à iuramento dispensaret
 dictans testem non iuratum probare, seruand-
 um esset, Roman. consil. 90. Viso puncto Felin.
 in cap. ruis, extra de testibus column. 2. numero
 2. versicu. ex eodem habes vnum casum, / Rursus
 finge, * quod litigatores forte de testis integri-
 tate confisi ei iurandum remitterent, staretur
 enim eius depositioni, tamen si absque iuramen-
 to fa-

i

7

k

m

l

a

to fa-

to factæ, quod ipsorum litigatorum favore tantum lex desiderat, gloss. in dicta l. iurifurandi, C. de testibus, in l. 2. §. sed quia veremur, C. de iuram. calumn. & in l. 1. ff. de ferijs, Felin. in dict. c. tuis colum. 2. numero 1. versicu. ex eodem tex. habes, quod iuramentum testis extra, de testi. & cum iuramentum favorem utriusque partis respiciat, prædicta intelligas non de alterius, sed utriusque partis remissione, Ioan. Andr. Card. Abb. & Felin. ibi colum. 2. versicul. in text. ibi remittatur. Amplius quoque de remissione expressa, satis enim non esset tacita, utpote partibus non opponentibus. Hostiensis & communiter alij in cap. nuper, extra de testibus, Felin. in d. cap. tuis col. 3. num. 2. versicul. sed ultra Doctores, imò etiam expressa non sufficeret, nisi in causis, quæ à mera partium voluntate pendent. Secus in alijs, utpote, ubi de validitate matrimonij, de beneficio ecclesiastico, aliæque re spirituali ageretur, Card. & Abb. in d. c. tuis, sequitur Felin. ibidem colum. 3. numer. 3. versicu. in eadem gloss. ibi ne colluderent.

Dicimus* quoque TAM SUPER ARTICULIS, QUAM TOTA CAUSA, non quia aliqua necessitas ad hoc impellat, utpote, quod iudex non teneretur aliàs testes recipere, nisi etiam super tota causa iurarent, prout videtur voluisse Innoc. in cap. per tuas de testibus, quia verior est contraria sententia Bald. in d. c. per tuas, quam etiam sequitur Felin. ibidem, colum. 3. num. 4. versic. Item in quantum dicit Innoc. Quorum sententia fuit, hoc non esse necessarium, sed totum pendere à producentis voluntate, cui posse quandoque hoc utile esse, utpote,

pote, si testis aliquid sciret extra articulos, quo
casu, si super articulis tantum iurasset, non pos-
set extra illos interrogari, & si interrogaretur,
non probaret eius depositio, quasi facta in hoc
sine iuramento gloss. in l. si quis, §. fin. in verbo
admittatur, ff. de petitio. hæredita. in l. si lega-
tum in vltim. colum. ff. de falsif. & in l. 1. §. diuus
l. vltim. ff. de quæstio. & in l. si duo, §. idem Iulia-
nus, ad finem, vbi etiam Alexand. colum. 2. vers.
pro cuius declaratione, Felin. in cap. de testibus
colum. 1. numer. 2. versic. gloss. 1. ibi non iurave-
runt super hoc extra de testibus. In qua * specie
illud dicimus esse extra articulos, quod non per-
tinet ad illos, vel saltem non tendit ad declara-
tionem facti in eis articulari Bartol. & Alexan.
ibidem columna 3. in fine, vbi etiam Iason. Ad-
moneo tamen, quod nisi producens testes ex-
pressè inducat illos super articulis, testis sim-
pliciter inductus & iurans etiam si tunc daren-
tur aliqui articuli, censetur iurasse super rota
caussa, quod vbi testis aliquid extra articulos
dixisset, utilitatem & honorem tibi afferret,
Imola, & Abb. in dict. cap. de testibus, vbi etiam
Felin. qui hoc dictum commendat colum. pe-
pult. numer. 13. versicul. 2. noto, extra de te-
stibus.

Insuper o dicimus etiam AD VIDENDVM
COMMITTI RECEPTIONEM IVRA-
MENTORVM EGREGIARVM ET IM-
PEDITARVM PERSONARVM, alia ra-
tione, quia * notarius non potest iuramentum
testi deferre sine iudice, vel eius mandato Bart.
in l. videamus, §. differre, ff. de in litem iuran-
do, Butr. & Abba. in dict. c. quis, vbi etiam Felin.
col.

n

io

d

ii

col.

col. fin. num. 8. versic. Item in quantum prædicti dicunt, quod notarius sine iudice, estque hoc tantum verum, ut sola Iudicis præsentia, & patientia non sufficeret, prout aduersus Bueri sententiam in d. e. tuis, firmat Bart. in d. l. videantur §. differre, & ratio videtur esse in promptu, quia in deferendo testi iusiurandum Iudicis auctoritas desideratur, per supradicta, & qui habet auctorizare, latis aliàs non facit, si sit præsens & taceat, l. 4. & ibi Bart. ff. de auct. tuto per quem tex. infert generaliter Bart. in l. quæ doris, in vltim. colum. ff. solut. matr. quod scientia & patientia illius, ad quem actus cura & sollicitudine tantum, per iudicium verò ad alium spectat, non inducit consensum, sequitur Felin. in d. cap. vlt. colum. si num. 8. vsque ad finem. Quamobrem licet aliàs Bald. in l. qui testium extra de testibus, tradit pro regula, quod etiam in causa cuiuslibet testes recipi debeant per iudicem, & non per alium, & dicit de hoc esse duas gloss. vnam in l. hac consultissima, §. fin. verbo depositiones, C. qui testa. facere poss. Alteram in l. iubemus l. prima, C. de lib. cau. & ad sit ad hoc tex. secundum vnum intellectum glo. ibi in l. solam, C. de testibus nihilominus quicquid ius commune in hoc dicitur, p. hodie * propter multiplicatam negotiorum consuetudo admittit, ut iudex possit testium iuramentum ac examen notario causæ & notario committere, prout attestatur Bal. in d. l. hac consultissima, §. si. C. qui test. fac. pos. & Sal. in auth. apud eloquentissimum, C. de fide instr. & hoc vbi iusta subsit causa faciendi simile commissionem notario Imol. in l. si quis ex signatoribus, ff. quemadmodum testa. a pe. Bald. & Ang. in l. iur.

in l. iudices, C. de fide instr. Fel. in c. cū causam,
 extra de testibus. Quæ consuetudo, (vt ego opi-
 nor) à iuris dispositione non abhorret, vt vbi iu-
 sta causa subit, iudex mandet per notarium su-
 um recipi à teste iuramentum & examen, & vi-
 detur esse casus in clemen. 1. de offic. deleg. secun-
 dum Angel. in l. iudices, C. de fide instr. & in c. 2.
 de iudi. in 6. secundum Fel. in d. c. cū, causam,
 col. pen. num. 30. versicu. Nihilominus q̄ ista fal-
 lentia, quia in Rom. Cur. causa multiplicatis
 negociorū plurimū viget, solent iudices pas-
 sim notarijs receptionem tam iuramenti, quàm
 examinis testium committere, parte tamen,
 quoad commissionem examinis non aliàs cita-
 ta, & hoc, quia* examinatio testis est, quid facti,
 quod potest committi, & fieri extra iudicium,
 Rota decis. 588. in antiq. Nota, si in remissione de
 probatio. & pro causa solemus absque aliqua
 eius verificatione exprimere personas inducen-
 das esse egregias, vel impeditas, & aliàs, quæ ad
 iudicis præsentiam commodè adduci non pos-
 sunt, vel præscripta citationis pars ostendit, &
 melius videbis, si solitam huius actus extensio-
 nem notariorum, vel in aliquo regesto, vel in i-
 psorum notariorum, seu terminorum Rotæ for-
 mulario videbis, quæ est sub rubrica de recep-
 tione iuramentorum car. 73. ex qua etiam exten-
 sione illud intelliges, quòd & si citatio sit ad vi-
 dendum committi notario receptionem iura-
 mentorum tantum, nihilominus sub ista ci-
 tatione sacrum Palatium non solum committit
 notario receptionem iuramenti, sed etiam exa-
 men ipsius testis, & commissio hæc fieri solet no-
 tario, & nudo ministro, ita, quod* ipse nō habet

discutere, an articuli, vel testes sint admittendi, nec ne, sed hac discussione à iudice facta, notarius veluti nudus minister iuramentum deferat testi, ac eius depositionem recipit, Abb. in c. quoniam contra, col. 18. sequitur Felin. in d. c. causa, col. pen. nu. 30. versic. nihilominus illa fallentia, ibi, & vnum circa hoc dixit dominus Abb. de testibus & in c. causam, col. 1. nu. 1. versic. ibi nuncio de testibus cogen.

Amplius dicimus & postquam commissum fuerit, **AD VIDENDVM IURARE IN EORVM VEL NOTARII DOMIBVS, PRO TALI DIE**, quoniam testes* debent iurare parte præsente, Ioan. Andr. in additio. ad Specu. in titu. de teste, §. sequitur, versicu. & nota. ubi requirit præsentiam iudicis notarij & partis, sequuntur Butr. & Abb. in cap. fraternitatis, ad fin. de testibus vel citata pro certis die & loco Salicet. in l. generaliter, §. ijsdem, C. de rebus creditis. f. & si* testis extra diem & locum, ad quosdiuersa pars citata fuit iuraret, non valeret eorum receptio, Felinus in capit. in nomine. columna final. numero 37. versicul. vltimo scias, extra de test. Rota decisio. 167. in vltimis, item Rota decisione 172. in not. si testes citati de dilatione & de ferijs. Docet tamen collector cautelam, ut is, qui testes inducere intendit, si adueniente hora citationis deprehendat aduersarium coram iudice; nec aliàs habeat testes ad manus, & illos tunc producere non valeat, petat à iudice parte præsente citationem transferri ad diem sequentem: & sic sequenti etiam die poterunt testes iurare ad nota. per omnes in capit. consuevit de offic. delega.

Add.

S E X T V S.

403

Addimus quoque. ET AD DANDVM
INTERROGATORIA PER TOTAM
ILLAM ET SEQUENTEM DIES. Nam

* quicquid in hoc dicitur, generalis inoleuit
consuetudo, quæ etiam in Roma, Cur. vsu rece-
pta est, vt ei, contra quem articuli dantur & te-
stes inducuntur, dilatio detur ad dandum inter-
rogatoria, quam generalem consuetudinem at-
testatur gloss. in cap. 2. verbo interrogatoria, de
testi. in 6. & vbi datur à diuersa parte interro-
gati sunt secundum ea, ex. in cap. 2. §. testes et-
iam de testibus in vi. & qualiter hæc interroga-
toria fiant, supra suo loco docuimus. Imò * non
solum ad hoc dari solet dilatio parti, sed etiam
edenda sunt sibi testium nomina Bal. in cap. per
tuas, extra de testibus allegat gloss. in l. 1. §. edi-
tiones, ff. de edêdo, sequitur Felin. in dict. capit.
tuas, colum. tertia, numero tertio, versicu. item
in quantum dicit Innoc. ibid. & adde secundum
Bald. & ratio est, quia interrogatoria fieri so-
lent secundum circumstantias causæ, ac perso-
narum inductarum, quas circumstantias perso-
narum inductarum non potest diuersa pars con-
siderare, nisi sibi edantur ipsarum personarum
nomina, quam rationem refert glo. in dict. cap.
2. in verbo interrogatoria, de testibus, in 6. Qua-
ratione crediderim dilationem datam ad dan-
dum interrogatoria non currere, nisi à tempo-
re, quo edita fuerint testium nomina, tanquam
necessaria ad confectionem ipsorum interroga-
torum per supradicta.

Amplius * intimatur quoque aduersario,
QUALITER & MATERIAE SVNT
SPECIFICATAE MEDIO IVRA-
MENTO,

Cc 2

MENTO,

6

17

18

16

u

MENTO, quia parte petente tenetur producent
 specificare materias datas medio iuramento,
 quo asserimus nos credere materias, quas dedi-
 mus, esse veras, prout supra titulo de articulis
 fusius diximus. Crediderim tamen, vbi materia
 darentur post iuramentum de calumnia præsti-
 tum, postque eius terminum seruatum, non te-
 neri producentem aliàs specificare materias me-
 dio iuramento, quia specificatio hæc, species est
 iuramenti de calumnia. Et vbi semel præstitum
 fit, extenditur ad totam instantiam, in qua præ-
 stitum fuisse, & nulla ratio suadet, vt toties re-
 terentur, nisi fortè præstitum fuisse à procura-
 tore, & in hoc exigeretur à principali, propter
 utilitates, quas supra titu. de articulis enarraui-
 mus, vel nisi fortè præcessisset iuramentum prin-
 cipalis, & nunc exigeretur à procuratore, qui
 ex obseruantia sacri Palatii tenetur etiam mani-
 fam propriam iurare etiam, vbi principalis iu-
 rasset Rota decis. 37. in no. Quidam procurator,
 de iuram. calum. numero 1. ibi. Nam licet prin-
 cipalis iurasset. Quæ consuetudo est approbata
 in cap. 2. de iuram. calum. libro 6. Et ratio est in
 promptu, quia posset ipse calumniare, sicut do-
 minus, quem refert Collector ibidem & sequi-
 tur inferius decis. 40. in no. procurator. Quam-
 obrem ne post modum similibus protestationi-
 bus partis aduersæ differatur examen, solemni
 aduersarium præuenire, & sibi etiam non peccati,
 neque protestanti in hoc vltro morem genera-
 ri in ipsa articulorum exhibitione, & exinde sibi
 hoc, vt præmittitur intimare. Non desunt
 tiam, qui non aliàs specificatis materijs similes
 intimaciones aduersario faciant, vt per similes
 intima

intimationem monitus protestationem omit-
tat, credens materias vt sibi intimatur specifica-
tas fore, qui (vt opinor) dolo faciunt, quare si ti-
bi expediens fuerit materias ex aduerso specifi-
cari medio iuramento memor eris, non acquies-
cere simili intimationi, sed à notario rei verita-
tem explorare.

Denique* fieri etiam solet præscripta inti-
matio, qualiter testes postmodum examinabun-
tur singulis diebus, & horis sequentium dierum
quia licet fuerit pars citata ad videndum illos
iurare ad certos diem & locum, vt suprà, & iu-
rauerint, non tamen iurando dicuntur deposuif-
se, Bal. in c. 3. colum. 1. verficu. nota ista duo si in-
ter domi. & vassal. lis oriatur, & notatur in l. si
quando, C. de testibus, sed tantum iurant de ve-
ritate dicenda Bal. in d. cap. 1. colum. 3. ver. Nota
formã si inter domi, & vassal. lis oriatur, nisi for-
tè inducerentur tanquam affuturi, quia tunc du-
plex iuramentum præstant, vnum de futura eo-
rum absentia finito examine, aliud de veritate
dicenda, prout suprà suo loco diximus, aliud
quoque præstant in fine examinis, quòd secreto
habebant depositiones suas, donec earum pub-
licatio fiat per tex. 4. qui falsa, & si reuelaret, pu-
niretur, tex. ibidem cum gloss. in l. iurifurandi,
C. de testibus Bald. in l. presbyteri circa princi-
pium ver. 4. noto. C. de epif. & cleri. Spec. in tit.
de teste, §. sequitur Felin. in c. fraternitatis, col.
pen. nu. 12. ver. in gl. fina. in fin. nos quinque ca-
pitula extra eodem, & licet* suprà dixerimus
iuramentum præstandum esse tactis euangelijs
per text. in cap. hortamur, 3. quæstio. 9. Mos y ta-
men non solùm in palatio, sed alibi etiam gene-
ralis

20

21

y

neralis inoleuit, ut ratio, vel nunquam præponantur euangelia ei, cui iuramentum deferretur, sed ferè semper præponatur quæuis alia scriptura, quam approbat valere Abb. in dicto cap. fraternitatis, extra de testibus, ubi etiam Felin. column. pen. nu. 12. vers. in glo. fin. ibi secundum quædam valet consuetudo de tangendo quâlibet scripturam, & ubi diceretur N. iudice, & parte præsentibus iuravit, nec aliàs adderetur tactis sacrosanctis scripturis, præsumerentur nihilominus tactæ scripturæ, prout voluit Ioan. Andr. in additio. ad specul. titul. de teste. §. sequitur, & si negaretur, operaretur hæc præsumptio effectum translatiuum, ut ei, qui negaret tacturam intervenisse, incumberet onus probandi, sequitur Butr. & Abb. in dicto cap. fraternitatis, extra de testibus, ubi etiam Felin. column. penult. in fin. versu. & si diceretur in actis, ubi hoc idem extendit, ubi negaretur præstitum fuisse iuramentum, vel forte si apparere præstitum negaretur præsentia partis faciunt not. per eundem Felin. in dict. c. tuis, penult. & ult. colam. de testibus. Quæ verba præscriptæ intimationis, qualiter testes postmodum examinabuntur singulis diebus & horis, extenduntur non solum ad dies termini probatorij, sed etiam post, & dum tamen infra terminum iurati fuerint, si modò terminus non sit datus ad probationem perfectam, seu (ut aiunt) ad probandum, & probatum habendum, Rota decis. 73. in no. licet in remissione de testi. & remissio. & ratio videtur esse in promptu, quia depositio testis retrotrahitur ad diem iuramenti, notatur in clemen. 1. de offic. deleg. gloss. & Bald. in l. damni, §. labini, column. final. in prin.

in princip. versicul. Oldrad. inducit istum text.
ff. de dam. infect.

Cæterùm, quòd ad testes attinet, vnum non
piztermittam, quòd * & si testis non debeat se
vltro ingerere, sed citatus & inuitus deponere,
toto titulo de testibus cogendis, auct. rogati, C.
de testa, & notatur vtroque, & qui vltro se of-
fert non vocatus, neque rogatus, sit de suborna-
tione suspectus, argumento s. quæstio. s. illi. Et
propterea de iure citandi sint testes ad perhiben-
dum testimonium veritatis, nunquam tamen v-
timur in palatio hæc solènitatem, ea ratione, quòd
Patres veluti præsumunt reum post decretam ci-
tationem comparentem fuisse citatum, & pro-
pterea compellunt ipsum suo aduersario respõ-
dere, nec darent ei dilationem, quia si citatus ve-
nit, debuit venire instructus, prout supra titulo
de executione citationis ad partes, §. Hoc am-
plius, diximus, eodem exemplo præsumunt te-
stem venire ad deponendum, quia rogatus, & ci-
tatus, Rota decis. 372. in no. fuit dubitatum, de
testibus à principio vsque ad finem, & b quando
* inducuntur, raro, vel nunquam discutitur, an
sint admittendi, vel non, ne interim processus re-
tardetur, sed pars dicit cõtra personas testium
generalia, quæ excipiendi formula habet clau-
sulam præseruatiuam facultatis specificandi ex-
ceptiones sic in genere datas in omni parte iudi-
cij, prout supra titulo de exceptionibus docui-
mus: & si quandoque * exceptio aliqua com-
petat, quæ admodum contra testem virgeat, so-
lemus eam in ipsa testium productione specifi-
care, nec propterea solent Auditores, tunc tem-
pore productionis testium similes exceptiones

2

23

b

23

c

24

Et

dilect.

discutere, ut processus citiu, finiatur, & non cogantur ipsi, qui pluribus occipationibus distrahuntur, ad causam adhuc non instructam ad summum vertere, sed pro tunc mandant testes examinari quantumcunque inhabiles salvis exceptionibus, quo casu producens ultra protestationem suam habentem vim præseruatiuam repetat insuper de præseruatione iuris excipiendi in specie iudicis interloquutionem, & quandoque vbi euident, vel grauis videretur obiectus testis defectus, solent Auditores non solum facere interloquutoriam præseruatiuam, de qua supra, quæ præsupponit testes admissos, sed taliter, ut admissio resolui possit, vbi aliqua exceptio daretur, & verificaretur, quæ testem repelleret, sed mandant testes examinari salvis exceptionibus ut supra, & poni ad partem. Quæ verba important, ut testes interim non censeantur admissi, sed remaneant in suspenso, donec Auditor causæ maius ocium nactus possit super illorum admissione deliberandi. Quamobrè si te inducere fuerint quandoque sic testes recepti, & positi ad partem memor eris, antequam sententiam peras pro illorum admissione intare. Qua in re vidi etiam primarios practicos hæc admissionem præmittere, non alias perpendentes, quantum importet simile decretum positionis testium ad partem, operatur enim, ut testes interim pro non admissis, proque non examinatis habeantur. Reliqua, d quæ ad testes atinent, ut pore, qui testes admittendi sunt, qui repellendi, quæ contra eorum personas opponi possint, quando, & qualiter producendi, item quando, & qualiter recipiendi sint, ac de eorum cõpulsione, examinatione, nu.

ne, numero, publicatione, rubricis, reprobatione, fide eis adhibenda, & alia si quæ tibi circa testes occurrerent, habebis apud Specul. toto titu. de teste, materiam distinctam sub eius rubricis, & apud Doctores præsertim Canonistas in ritu. de testibus, & in alijs locis communibus, ad quos occurrente necessitate recurrere poteris, non repeto, quasi aliud agens.

A N N O T A T I O N E S.

Et testes sint.) Huiusce rei illud est in causa, Nam* si ad testimonium veritatis perhibendum ultronei testes accederent, si quis ipsos ingererent, suspicione falsi nequaquam carerent, eis que fides adhibenda esset minimè, ut à Bar. edocemur in l. post legatum, §. his vero, ff. de his quibus, ut indig. ab Alex. confi. 78. lib. 2. Ioan. Fran. Ferr. in praxi libel. in forma iur. am. test. in verbo citari in princ. & Tiraqu. de priu. p. e. causse priu. l. 3. prope fin. Idcirco ut testes citentur, communis praxis inoleuit, ne spontè, sed requisiti venire videantur, & traditur infra ab auctore in ver. ceterum, necnon & à Formularij compilatore variarum commif. pagin. 12. colum. 3. fallit tamen si testes in iudicio forte fortuna reperirentur, tunc etenim absque citatione examinari ritè possunt, ut Ias. tradidit in l. ne quicquam, §. ubi deturum, numero 27. ff. de offic. procons. Qui* quidem testes multa in dicta, captis que pignoribus ad testimonium ferendum compelli possunt, veluti ab Accurs. Bart. atque Salicet. proditum est in l. si quando, C. de test. atque Lanfran. in cap. quoniam contra, in verbo testium, numero 42. de probat. Et si* testes comparere neglexerint, euenit que, ut causa ipsa terminetur, & reus defectu testium, quos habere minimè potuit, condemnatur: ipsi ad omnia damna resarcienda tenentur, ut pulchrè per Arg. & Pau. Castr. in l. argentarij, §. ceterum, ubi Alex. col. 2. C. de eden. Affl. in const. reg. Neap. in

2

25

26

27

pecuniarijs, numero 44. & Prosp. Carau. super vita mag. in
 vicar. 77. num. 7. Nic. Anto. Graua.

b

28

Parte vel presente.) Trita reg. est, quod * adu-
 rio non citato, vel presente ad videndam iuramenta testium
 quod eorum examen viribus non subsistit, c. in nomine Do-
 mini, de test. l. si quando, C. eo. per Alexand. consi. 79. lib. 1.
 Aretin. consi. 165. Dec. consi. 54. l. si in l. propterandum, si
 autem reus, num. 5. C. de iudi. & per Afflict. decis. 28. num.
 1. & decis. 39. nu. 3. & auctorem infra in ver. ad videndam
 illos iurare. Que quidem regu. procedit, etiam si coram prin-
 cipe testes deponerent, veluti prodiderunt Doct. in d. c. in
 mine Domini, vbi latè Dec. materiam pertrahit nu. 17. et
 seq. ponendo regulam cum pluribus fall. Cur. consi. 21. Mar-
 in l. 1. numero 7. ff. de quest. Afflict. in consti. reg. Neopoli-
 manitatem, in 6. not. & Gram. decis. 103. nu. 233. & vbi

29

aded hoc verum est, vt * testes parte non citata examina-
 etiam iudicium non faciant secundum Dec. in d. c. In vni-
 Domini, num. 18. & 27. qui hanc opinionem communem esse

Com. opi.

testatur. Ad quam regulam, vltra Dec. Felin. & alios in
 c. Maranta triginta & vnam tradit limitationem in practi-
 in 6. par. in primo membro, versi. citatio, quarum nomina
 in foro frequentiores, cum ex ipso Marant. tum ex alijs inter-
 pretibus decerptas subnectere, visum fuit. Et primo, quod

30

* citatio partis non requiritur, quotiescunque ad instruen-
 dum tantummodo iudicem aliqua sit probatio. Bald. in l. si
 qua per calumniam, versi. sed pone, C. de ep. & cler. vbi
 exemplum prebet, quando iudex secularis clericum non deo-
 ti habitu & peculiari incedentem, veluti criminis obre-
 am premaxibus haberet: si clericus ipse sui clericatus dipli-
 mata ostenderit, illico ad ecclesiasticum iudicem ali-
 que partis citatione illum remittere debet. Secundo, vt
 vis citatio necessaria est, si alicui iudici secundum suam
 scientiam causam determinandam à principe deman-
 tur, vt eò loci Bald. adnotat, & in l. neque natales, col. 1.
 C. de

c. de proba. cui *Alex.* consentit in l. de vnoquoque, colum. 2.
 ff. de re iud. Tertio, quando examinatur testis, cuius dicto ne-
 cessario acquiescendum est. *Alexand.* consi. 130. libro 1. Quar-
 to, cum de alicuius obitu, aut recessu timor sit. *Innoc.* & alij
 in c. Albericus, de test. de qua re late infra auctor, & nos ali-
 quid dicemus sub lit. F. Quinto, quando honesta mulier exa-
 minanda est, quae domi absque partis citatione examinari
 potest, ut per *Bart.* in l. ad egregias, ff. de iureiur. & *Ias.* ibi
 nu. 2. verum *Abb.* aduersatur in cap. si qui testium, de test.
 & *Felin.* etiam num. 4. Sexto limita in interloquutoria qua
 victus appellauerit, quoniam appellatione pendente index
 vsque ad diffinitiuam (antequam tamen sibi inhibeat) vi-
 ctus aliter non citato procedere potest, cap. non solum de ap-
 pell. in 6. iuncto cap. eum qui de dol. & cont. eo. lib. Septimo
 limita, quando aliquis ob contumaciam in expensis condem-
 natur. *Butr.* in c. finem litibus de dolo & cont. & *Felin.* in c.
 1. colum. 6. de iudi. Octauo, cum dolose, ne citatio in eum ex-
 equeretur, quis l. titat. *Inno.* in c. ad petitionem, de accuf. &
Abb. in c. ex tue, colum. penult. de cler. non resid. Nond, in
 crimine lese maiestatis diuinae & humanae. *Felin.* in cap.
 quoniam contra, de probat. *Dec.* in dicto cap. In nomine Do-
 mini, num. 24. vbi loquitur in causa heresis, ipse tamen eum
 temperamento hoc intelligit, ut ibi, *Mars.* in l. vnoquoque,
 ff. de re iud. & *Capic.* decis. 127. Decimo, in crimine assassi-
 nij. *Arch.* in cap. 1. de homic. in 6. *Mars.* in praxi, §. diligen-
 ter, numero 158. & in l. de vnoquoque, in 50. casu, ff. de re
 iudic. *Gram.* consil. 40. & *Felin.* in c. quoniam frequenter,
 colum. pen. ut lite non contest. & si idem secum pugnant, a-
 liter senserit. in dicto cap. In nomine Domini, in 5. limit. cui
Gram. consentit in not. 11. numero 16. sed priori opinioni con-
 cinit, quod a *Mars.* scribitur consil. 19. & *Gram.* not. 9. scilicet
 et assassiniij crimen lese maiestatis crimini equiparari: at
 in crimine lese maiestatis, ut diximus, parre nequaquam ci-
 tata testes admittuntur, ergo, &c. Undecimo, in omni actu,
 quis

qui vltima die termini celebratur, tunc enim in parte vltima
 citata expediri potest, sic & testes vltima die termini
 non citata recipi etiam queunt, Bald. in authent. ei qui ap-
 lat, colum. 2. C. de temp. appel. & in l. si quando, colum. 2.
 fine, C. de test. Afflict. decis. 47. num. 6. v. si. quo ad se-
 dum dubium, & Maran. loco citato, quod quidem notari
 commendandum est. Duodecimò, (& si hec limitatio pro-
 xima cognita videatur) quando mora periculum offert,
 v. puta si iudicis iurisdictio tempore peritura esset. Oltor.
 consil. 65. hic agitur, hoc certè casu partis citatio relaxatur,
 adeo, quòd * noctis etiam tempore sententia profertur, v. si
 vt per Bart. Bald. Ang. & ceteros in l. more Romano. ff. de
 fer. licet non desint ibi, qui contrarium v. linc, multa tamen
 propter morae periculum permittuntur, que congerit Rom.
 in l. si verò, S. de viro, in 40. fall. ff. sol. mar. vbi ser-
 ues leges de periculo morae loquentes citat. Terriadecimò,
 quando in loco valde remoto probatio facienda est, et tunc
 tunc parte haudquaquam citata fieri potest. Barto. per illum
 text. in l. 2. in verbo, nota mirabilem practicam, C. de iur.
 lib. 11. quem Dec. sequitur in dict. c. In nomine Domini, num.
 26. Quartodecimò, quando testis, qui obsecrè de posuit, & ad
 declarandum dictum suum iterum examinatur. Auth. cap.
 126. & Doc. vbi supra, num. 28. hoc tamen cum temperan-
 to intelligendum est, vt eò loci Dec. post Io. ab Ana. consil.
 Postremò, tres alias limit. vltra prædictas videbis supra in
 c. 1. sub lit. H. à nobis traditæ, quamuis illarum vna, cum in
 decima affinitatem habeat. De ceteris verò si tibi concordat
 satisfactum velis, leges Felin. & Dec. in d. c. In nomine Do-
 mini, & Maran. præcitato loco. Nico. Anto. Grauatim.

C Quod ego.) Non ab re quidem hec probatio fieri de-
 bet, cum de hominis vita tractetur, ideoque diligenti inopi-
 tio plenaque probatio facienda erit. l. sciant cuncti, C. de pro-
 bat. cui verbo tenus concordat, c. sciant cuncti, 2. q. vlti. &
 qui sententiam, C. de pen. vbi eum maius periculum in-

ibi perspicatius semper sit consilium adhibendum, argu. l. ad dictos, circa medium, C. de appella. & l. 1. §. 1. ff. de vent. in- spic. vt prius ipso de crimine constet, l. 1. §. illud autem; ff. ad syll. latè Mars. in praxi, §. 1. & Blanc. in rep. l. vlt. nume. 16. cum seq. ff. de quæst. & quia hac res iam passim, præsertim apud eos, qui capitales causas scripsere, pertractatur, ad reliqua transeamus. Nicolaus Anto. Grauat.

Item limitarem.) Adde hic, quæ lib. 5. diximus, cap. 2. sub lit. B.

Rursus finge.) Testes * cùm ad perpetuam rei memo- riam examinari debent, cognitio summaria semiplenaque saltem probatio iudici prius facienda erit, qualiter senes, aut valetudinarij illi sunt, & timor est, ne vitam cum morte commutent, siue quod è loco recedere & longius ire parant, aut bellum petere, vel mare pertransire, aliàs examinari nõ possunt, vt Bar. docet, cuius affecta sunt omnes in l. in lege Aquilæ. §. si deletum, ad l. Aquil. Ab. Fe. & ceteri cõmuniter in cap. quoniam frequenter, vt lite non contest. & in c. Albericus, de test. Bart. & reliqui hoc idem tradunt in l. 4. §. præter. ff. de damn. infest. Alex. conf. 206. lib. 2. & auctor hic, qui abundè loquitur, & quoniam modo in Rom. Cu. vsu receptum sit, & docet quoque Compiler ille Form. aduoc. in 2. tract. c. 36. & 37. Nico. Anto. Grauatius.

Inoleuit.) Huius moris, atque praxis, quod * testis as- futurus duo præstat iuramenta, meminit etiam allegatus Cõpi. Form. aduoc. vbi supra, sed auctor infra. ver. aliud quoque, addit tertium iuramentum, quod testis assuturus præstare obstringitur, scilicet, quod eius testimonium ante publica- tionem non patefaciet. Grauatius.

Adeoquæ.) Hanc opinionem per plura comprobas as- sist. in const. reg. Neap. probationum incursum, col. 2.

Item dicimus.) Adde c. nuper, & c. iurifuran. 4. q. 3. & cap. hortamur, 3. q. 9. & * non solùm in teste hoc proce- dit, vt is absque iuramento non præbet, per prædicta iura, &

habemus

Com. opa

habetur in l. iurifurandi, C. de test. & in c. tuis quæstio-
 bus, eo. tit. sed etiam in eo, cuius pronuntiatio, aut sententia
 acquiescendum erit, verbi gratia. Statuto cauetur, vel po-
 tium etiam confensu, quod simplici nunciij verbo creditur,
 ille quidem prius iurare oportet, aliàs nequaquam et cre-
 dum erit, vt pulchrè Ang. prodidit, in l. si vacatia, col. 3. de
 hon. vac. lib. 10. cuius opinioni concuunt, Mari. Secun.
 qualiter & quando, 2. in 7. qu. 9. qu. principalis de accu-
 Felin. in c. significasti, 1. in fi. de homic. & in c. quia iudice
 te, colum. 1. de prescrip. accedant ad hoc, que idem Ang. Pau.
 Castr. & alij voluerunt in l. de pupillo, §. qui operat. ff. de
 nou. oper. nunc. vbi* quando alicuius conscientie aliquid im-
 mittitur, vt sepe à principe fieri solet, ad hoc, vt sententia
 valeat, ante illius pronuntiationem, quod ita eius conscientia
 dicitur, iurare ille obstringitur. Et adeo de testibus necessa-
 rium est iurandum, vt ipsi* ante quam testimonium pro-
 hibent, iurare teneantur, aliàs irrita eorum erit depositio,
 d. l. iurifurandi, cum alijs in prin. alleg. quod tamen sub-
 telligendum erit, nisi conf. st. im post quam deposuerint iure-
 rent, vt placuit Bald. ac Pau. in d. l. iurifurandi, atque Felin.
 in d. c. de testibus, & in c. fraternitatis, num. 2. extra de testi-
 quanquam in hoc aduersantur Cyu. & Salicet. in d. l. iurifur-
 andi, & Balu. sibi met. contradicens in dist. c. fraternitatis
 in 4. not. tum etiam Anto. & Abb. in dist. cap. de testibus.
 Caterùm Felin. post Maria. ibi, se d. de distinctionibus, pugnan-
 tes opiniones concordat. s. aut sponte, vel ad iudicis interro-
 gationem post ipsam depositionem testes iurauerint: prius
 casu, vt prior procedat opinio, in posteriore verò, posterior,
 super qua controuersia, vide as Ias. in re. p. l. admonendi, num.
 37 192. ff. de iur. iur. & ibi* nu. 191. nunquid iuramentum sit
 de forma, vel substantia testimonij, & vide ibi Rip. nu. 194.
 ponentem reg. cum ampliationibus atque limitationibus.
 Huc spectare videtur, quod Augu. Ancom. scriptum reliquit
 38 in tract. de potest. Eccl. s. q. 55. art. vlt. Pontificem* non pos-
 dige

dispensare, quod testis in ferendo testimonio iurare non de-
 beat, & hoc quidem ex eo, quia iuramentum in teste de iure
 diuino est, ut legitur, Genesios c. 51. quod certe pronunciatum
 magnificat Felin. in cap. constitutus, colum. 3. de rescript. &
 Marfi. quoque sing. 214. ad validitatem dicti testis, ubi ab-
 unde loquitur. Qua de re Cur. legas in tract. de iura. calum.
 §. sed num. 9. & Ioan. Bapt. Perus. in tract. de arbit. lib. 10. c.
 10. nu. 12. qui * & iuramentum calumnie etiam de iure na-
 39
 turali esse, & à legis latore Mose traditum asseuerant, ut
 Exod. cap. 22. & c. si Christus, de iure iur. Non immeritò er-
 go Athenienses testium iniuratorum testimonium non ad-
 mittebant, ut iam à nobis dicendum erit. Quod quidem & a-
 pud Romanos etiam obseruatum legimus, apud quos solus
 Flamendialis perpetua lege iuramentum prestare vetaba-
 tur, qui si quando in magistratu assumptus, per leges iurare te-
 nebatur: per alium, qui vicè illius ageret, iurabas, & ita in
 leges iurare cogebatur, veluti scribit Alex. ab Alexandro in
 40
 Genia. lib. 5. cap. 10. Ceterum, * & si testis iniuratus regu-
 lariter non probet, attamen presumptionem facit glo. in cap.
 cum olim. 1. de privileg. tex. in c. cum olim, ubi Abb. in 3. no.
 de do. & contum. Alex. consi. 24. animaduersis libr. 2. Mar-
 fl. in l. marito, col. 2. ad fin. de q. & Felin. in d. ca. tuis que-
 stionibus, numero 2. & ibi num. 5. sex tradit limit. in quibus
 testis non iurati dictum valet. Qui quidem testes die feriata
 ad Dei honorem iurare non possunt; licet testimonium, si alia
 die non feriata iurauerint, ferre valeant. Gloss. in clemen. 1.
 de offi. deleg. Abb. in c. 1. col. fin. de fer. & Gomes. in c. mulie-
 res, nu. 41. dn. iudic. in 6. Quod quidem iuramentum testibus
 prestitum fuisse, apparere debet, aliàs in dubio neuiquam
 iurati presumuntur. si Bar. credimus in l. Theopompus, ff. de
 dote prelega. etiam si Notarius scripsisset testè iuratum &
 examinatum testimoniū perhibuisse. Sed hac in re licet Bar.
 nonnulli sequantur, tamen contra eum est communis scri-
 bentium opinio, quòd si id notarius scripserit, presumatur,
 testem

Com. opi.

testem

testem iuratum dixisse, ita Alciat. in tract. p. c. sump. reg. 3. nu. 4. cui ad stipulatur Couar. lib. 2. variarum res. c. p. p. num. 2. Nicol. Anton. G. uat.

i Etiam si card. &c.) Adde c. nuper, & c. licet vni-
 fis. de test. rex. in l. iurifur. C. eo. vbi testes, quamvis iu-
 rate resurgant, iurati testimonium dicere debent, vide in
 in l. admonendi, num. 194. ff. de iure iur. & Croc. in tr. de
 test. nu. 227. Nic. Ant. Graua.

k Ut non alias.) De iure clerici * cum eorum testi-
 monia veritatis perhibent, tactis scripturis iurare tenentur,
 vlt. de iuramen. cal. & si aliter obseruet consuetudo, ut
 sufficiat coram eis sacrosancta euangelia tantum proponi,
 luti Dott. in d. c. tradunt, & gloss. in elem. 1. de homic. & in
 elem. 1. §. porro, de heret. vbi Card. Dott. in cap. nuper de
 testib. & Specu. titu. de teste, §. 4. & 7. in fin. Nico. Anton.
 Grauatius.

l Rursus finge.) Iuramentum * testibus posse a parti-
 bus remitti, proditum est à Feli. post alios in c. ius quæsti-
 nibus, nu. 5. de test. & non vno in loco à Ias. vi in l. nemo pro-
 test. nu. 26. cum seq. de leg. 1. in l. reprehendenda, num. 36.
 de instit. & subst. sub cond. & in rep. l. admonendi, nu. 194.
 ff. de iure iur. vbi Rip. nu. 199. & ab Affl. decis. 191. num. 7.

Com. opi. Sed hoc sanè intelligendam erit, ut iuramentum relaxari
 possit, s. expresse, nam tacite non sufficeret, ut Feli. animal
 uertit, qui de communi opinione testatur in d. c. ius quæsti-
 nibus, nu. 6. apud quem nullas videbis fallacias, in quibus
 iuramentum remitti nequaquam potest. Quinimo & in
 stius iuramenti relaxatione utraque pars consentire debet,
 nam illius tantum, contra quam testes producuntur, non suffi-
 ficat consensus, ut per Ioan. Andr. & Abb. in d. c. cap. 1. nu. 199.
 Ias. in d. l. admonendi, eodemque num. vbi etiam num. 199.
 disputat, an iudex dissentire possit, & à testibus iuramenti
 non obstante, quod à partibus illud remissum fuerit, exi-
 re. Et quemadmodum * partes testibus iuramentum relaxari
 re quæsti-

re queunt, ita etiam una pars alteri illud remittere valet, Afflict. decis. 20. numero 5. nam licet iuramentum sit de forma, ut eo deficiente, dictum testis corruat, l. iurifurandi, C. de test. & supra prelibatum fuit, attamen hæc forma ipsarum partium fauorem principaliter respicit, & fauori suo quilibet renunciare potest. l. vlt. vbi omnes, C. de pact. Quam obrem, cum de alicuius integritate, illiusque spectata fide atque testimonio confiditur, iuramentum facile remitti potest, veluti de Xenocrate legitur, cui tanta fides habita est, ut cum nullius iniurati admitteretur testimonium, illi soli Athenienses remisissent iurandum, iniuratoque crediderunt, ut Domit. Brus. lib. 6. testatur. At nostra quidem tempestate Xenocrates non reperitur, nec, qui testis nomine dignus esset. Ex Iouis namque tabulis, testis apud Græcos dicebatur pro certo indubitabilique, item Atticus testis, ut Domit. Brus. eo loci. Sed pro dolor, plerique omnes iurifurandi sanctam illam religionem contemnunt, quæ maxima potissimaque apud omnes homines esse debet, teste Demosth. contra Aristo. cuius quidem iurifurandi obseruantia custodiaque quanta apud Romanos fuerit, ex Gell. legere licet, lib. 7. c. 18. Nico. Anto. Grauatius.

Nisi etiam.) Testes * pro vtraque parte, ac tota super causa iurare, vel veritatem dicere tenentur, ut per Host. in summa, titu. de test. num. 5. Accurs. & Bart. in auth. sed iudex, C. de episc. & cleric. Bald. Ias. & iuniores in l. 2. C. de eden. glo. in cap. fraternitatis, de test. Riminal. in l. si de certa, colum. l. C. de transact. & Ioan. Neuij. in sua syl. nupt. titu. iudic. pro commu. nu. 119. Hinc discant testium examinatores, quorum magna est prouincia, ut integra testium dicta scribere curent, cum contingeret testes ipsos partim pro auctore, partim verò pro reo testimonium veritatis perhibere. Nec agant, ut nonnulli inuersam habentes conscientiam, quòsolum ea scribunt, quæ ad testes producentis fauorem tendunt: quod perniciosius est, criminarijs in causis malum

hoc agunt, ea tantum adnotantes, quae pro fisco faciunt, cum ad informationem (ut dicunt) testes examinant, non videntes miseri, quod dicitur reo defensiones sic subrahant, ipsorum regno priuantur, iure ergo Carolus Imperator, cum minis quintus in regno Neapolitano pragmatico sacra cauit, incipiente. Item, quia nobis, quod integra testium confitio etiam contra fiscum scribi debeat, & contrarium factum testes pœnis subijci statuit. Nicolaus Antonius Grauat.

n Quo casu. Vide commentatores in l. si illos patroni, & idem Iulianus ff. de iureiur. & in l. si quis libertum, ff. de petit. hered. atque Gram. decis. 103, num. 80.

o Insuper dicimus. Huc pertinent, quae Bald. adnotauit in titu. de pœn. const. in ver. secundum mores & leges, ubi, quod * notarius in partibus etiam assentientibus, sine iudicis presentia, ipsius aut mandato, nec dicta testium, nec iuramenta recipere potest, idemque voluit in addit. ad Spec. titu. de test. colum. vlt. versi. nunquam reperitur, & iterum in Lud. C. de sacros. eccles. & in l. interrogatam, C. de lib. cau. vterque etiam Imo. hoc idem voluit in l. acta, ff. de re iud. & Fel. in c. quoniam contra, col. 7. de prob. Hinc satis eleganter dixit Luc. à Pen. in l. instar, C. de iure ff. lib. 10, quod

46 obligatio penes acta curiae, iudice absente, à notario recepta non valet. Cui ad stipulatur Affli. deci. 135. & in suis etiam notarijs super cōsti. reg. Neap. in cōst. Magistri camerarum 12. not. & in const. Cor di nobis, vtrouque in pen. colum. & quod ipse tabelio, absque iudicis mandato, testes examinandi potestatem non habeat, tradunt Affli. decis. 317. numer. 5. & decis. 245. num. 8. Boer. decis. 258. Marfi. in l. par. nu. 18. ff. de quest. & Doct. post Bart. praesertim l. ad inq. l. admonendi, numero 183. cum sequen. & Rip. numer. 90. ff. de iureiur. vbi cumulare materiam pertractatam videtur. Et huius rei illa est ratio, quia ad officium iudicis spectat testes interrogare, eosque diligenter examinare. Et hoc temperandum fit, ut ibi, nisi notarius testes in materia

articulo existentes examinaret, aut si remoris in partibus
 commorarentur, adeo quod periculum in mora esset expecta-
 tio, quo casu absque iudicis commissione illos examinare pos-
 set: non tamen ut plenam facerent fidem, sed aliquam tan-
 tum presumptionem, quod etiam voluerunt But. in cap. fin.
 de iureiur. & Rom. in l. si verò, §. de viro, in §. 4. fall. ff. so-
 lut. matrim. nec hinc longè abest, quod gloss. tradidit in cap.
 pastoralis, in ver. mortis, de offic. ordi. & in cap. 2. in gloss.
 ultim. de pœn. & remis. in 6. ubi propter necessitatem lai-
 cus laico confiteri potest. Vides ergo absque iudice, vel ipsius
 iussu, tabelliones regulariter dicta testimonia recipere non pos-
 se, nec etiam extra iudicium testes examinare, quod si secus
 factum fuerit, irritum erit, ut Ias. citato loco num. 134. post
 Bart. ait. Nec ipsi notario, si à iudice mandatum exami-
 nandi habuisse attestaretur, credendum est, cum commissio
 per alium notarium, non per ipsummet scribi debeat, ut do-
 cent Host. Ioan. Andr. alijque in cap. quoniam contra, de pro-
 bat. Alex. consi. 212. viso lib. 2. & consi. 104. circa primum,
 in su. libro 5. ubi hanc opinionem communem esse affirmat,
 & consi. 212. pondera. colum. 4. vers. præterea, lib. 6. Marfi.
 in l. de minore, §. plarium, ff. de quæst. Guid. Pap. decis. 126.
 & Afflict. d. decis. 317. ubi sic determinatum fuisse testatur,
 quicquid è regione nonnulli voluere, inter quos est Barth. in
 l. ex sententia, ff. de testamen. attamen à communi sententia
 nequaquam recedendum est, de qua etiam meminit Curtius
 consi. 166. num. 3. Quinimò, & fortius, nec confessionem abs-
 que iudicis licentia tabellio recipere valet, ut Baldo, qui
 velle vnquam sententiæ defuit in præcitatis add. ad Spe-
 cul. placuit, ea nempe ratione, de qua supra commemori,
 cum recipere testimonium ad iudicem spectet, scribere verò
 ad tabellionem, & huic opinioni consentiunt Iason in dicta
 l. admonendi, numero 184. alijque, per ipsum citati, atque
 Affl. d. decis. 245. nume. 8. pro qua accedat tex. in l. quinquaginta, ff. de probat. & in l. eos, & l. si quando, C. de test. ubi

47

48

Com. opi.

49 probationes iudici faciendæ sunt, ut Mars. quoque profertur in l. 1. nu. 6. ff. de quæst. vsque ad eò, * quòd si testes in notario (absente tamen iudice) falsum deposuerint, falsi nequaquam tenerentur, ut testis est Bart. in l. si quis p. tum. ff. de fals. cuius sententia inimitur Ang. in l. 1. C. de pul. viol. Ceterum, * cum temperamento intelligas, confessionem coram solo notario factam non valere, ad faciendam plenam probationem, secus verò quòd ad aliquam, ut Affl. d. decis. 245. nu. 8. Accurs. Alber. Bal. & Sali. in l. libentis. C. de liber. cau. idemque Abb. in l. si sine. §. 1. ff. de inter. act. & Tiraquell. de vtroque retr. §. 36. in glo. 2. nu. 54. & conferunt etiam dicta per Affl. decis. 324. nu. 15. quoniam in alia facti specie loquatur. Nicol. Anton. Grauat.

P Hodie propter.) Ceterum * ubi iusta causa non habet, effect. testium examen committi non potest, præsertim in aliis causis. Ange. in tracta. mal. f. in verb. qui iudex statit terminum, numer. 25. & Mars. in praxi. §. nunc videndum, num. 30. vide auctorem in seq. cap. in ver. at ubi, & quæ loci diximus sub lit. B. Nic. Anto. Graua.

9 Nihilominus.) Regulariter, testes * in iudicio iurati testimoniumque proferre tenentur, l. 3. §. Sabino, ubi Accurs. ff. de test. & supra etiam diximus, nisi persona egregie infirme, senio confectæ, aut honestæ mulieres essent, l. ad egregias, ubi Docto. omnes notant, ff. de iureiur. an. hoc enim in domi, aliove decenti loco examen fieri debet, & tunc, ubi in loco aduersarius ad testium iuramenta videndum citatus est, c. 2. & ibi gl. de iudic. in 6. & Alex. in d. l. ad egregias, quamuis inibi Bar. quòd ad honestas mulieres, absque permissa citatione eas examinari posse dixerit, qua de re supra notabil dictum fuit. sub lit. B. in §. lim.

T Ad videndum illos iurare.) Huc quoque spectant, que supra diximus sub lit. B.

f Et si testis extra diem.) Eiusdem forinæ est, quod Bar. proditum est, in l. aut qui aliter, & in l. si vitem, §. ubi

ff. quod vè aut clam, & in l. cum non eo die, C. quando prou.
non est uecess. & à Doct. in c. consuluit, de offi. del. vbi* sen- 53
tentia die & hora, ad quam pars citata fuit proferenda est:
aliàs si antè, vel post proferetur, nullum quidem robur habet.
ter, ac si nunquam pars citata fuisset. Nico. An. 10. Grauat.

Et ad dandum interrogatoria.) Dilatio* ad dan-
dum interrogatoria, non datur nisi petenti. Specu. tit. de test. 54
§. iam de interrogatorijs, col. 1. Que fieri solent, vt testes va-
tillent, aut in aliquo ex illis decem prædicamentis varient,
que acurè & subtiler Bal. adnotauit, in l. testium, C. de test.
& Spec. præcitato loco. Quorum* quidem interrogatoriorū 55
exemplum aduersario nequaquam conceditur, ne testes exa-
minandi ad falsitates instruantur, vt Abb. & Felin. tradunt
in c. per tuas, nu. 10. de test. Alex. & recentiores in l. 2. C. de
eden. Compilerator For. var. commiss. pag. 12. col. 4. & c. seq.
& For. Aduoc. fol. 10. & 13. & 14. Sed vnum non præter-
mittam, quod* si iudex super interrogatorijs testes interro- 56
gare omiserit, non ob id examen inefficax redderetur: verū
parti facultas remanet faciendi, vt testes super interroga-
torijs, etiam facta publicatione in causa repetantur, ita consul-
tas Alex. respondet conf. 174. col. pen. lib. 2. & iterum conf.
41. in fi. lib. 4. facit rex. in c. cum clamor, & in cap. per tuas,
quodque vtrobique notatur, de iudic. Sic etiam super articu-
lo omisso, si testes minimè examinati fuissent, possunt facta
publicatione repeti, Spec. alleg. loco. §. nunc videndum in fin.
Nico. Anton. Grauatius.

Qualiter materia.) Huc accedant, que præcedentis 57
libri c. 14. diximus sub litera A. & que in Form. term. ad-
notantur, fol. 46. ver. & protestationi.

Qui ex obseruantia.) Vide que in præcedentis libri 58
cap. 2. sub lit. F. adnotauimus.

Mos tamen.) Et si* vsu receptum sit in iudicijs, vt sa- 59
cro sanctum euangelium testibus ad iurandum non propona-
tur sed qualibet scriptura, vt auctor hic ait, attamen in mag-
nis

nis causis cautum est, super sanctum euangelium iuramentum deferre. vt à Bald. docemur in cap. 1. §. item sacramenta pact. iur. firm. cui Felin. consentit in alleg. hic c. fraternitas num. 23. & in c. tuis questionibus, nu. 10. de test. vbi cum

58 * tradit, an validum sit iuramentum super cruce, aut scripturam reliquijs, aut ipsius iurant's animam. vide Feder. Sic. in tract. de test. nu. 5. & Ias. in auth. sacramenta, nu. 14. l. p. aduer. ven. Nico. Anto. Grauat.

2 Dum tamen.) Testes * si in termino iuramentum pro-

59 stiterint, post terminum, deinde iure examinari possunt. l. in fin. ff. de bon. pos. ex test. mil. Bar. & reliqui in l. Lami §. Sabini, ff. de dam. infect. Felin. in c. licet causam, in d. l. mit. de proba. Afflict. in const. reg. Neap. Lite legitime not. Rom. const. 444. & Maran. qui ita vsu in iudicio receptum esse ait, in praxi in 6. par. ver. dilatio, num. 39. & Flor. in sequenti cap. versi sed dubium est, non tamen post publicationem in causa examinari possunt, vt per Afflict. in const. lite, 13. no. nu. 20. in fin. & Capic. decis. 90. nu. 3. Quod sanè intelligas, quando simpliciter terminus probatorius

60 partitus fuisse secus * verò si iudex dilationem ad probandum, & probatum habendum, seu examinari faciendum distulisset, tunc enim infra terminum, ne dum testes iurare, sed eorum dicta perhibere tenentur, veluti citatis in loci dilaturatur, & per Bald. const. 133. lib. 5. & Soc. const. 47. lib. 4. Bald. & Angel. in l. Antistius in prin. ff. de acq. hered. l. i. bat. in add. ad Bald. in l. si quando in lit. B. C. de test. Prax. Papien. in form. opp. contra testes post publ. nu. 16. & l. de micus const. 108. nu. 5. vbi huiusce rei rationem assignat, nu.

61 8. quia * hæc dilatio vim conclusionis habet, & traditur per Alexan. const. 101. lib. 3. atque Afflict. in citata const. Lite no. num. 13. quam quidem dilationem apud probatum habendum iudex non solè præfigere potest. sed & iam omnes terminos unico contextu (ex causa tamen) s. ad articulum, ponendum, capitulandum, producendum, & probandum, vt

Ita scribit in l. *properandum*, nu. 14. C. de iudic. Verum cum temperamento intelligas, non procedere in testibus, qui longinquus in partibus degant, ad quos terminus ad probandum habendum, siue examinandum non extenditur, ut animaduertit libellorum architector ille Papien. in sua praxi in for. product. instr. in verb. in termino, nu. 3. nec etiam in criminalibus causis, in quibus (ad defensionem tamen) post terminum testes admittuntur, ut per Aret. in cap. fraternitatis, de test. Felin. in cap. cum clamor, eo. tit. & abundè per Marsi. in praxi, §. sequens, num. 2. cum sequ. & passim iam occurrit apud eos legere, qui criminarias causas scripsere. Nico. Ant. Grauatius.

Ceterum.) Huc vergit, quæ supra sub lit. A. diximus.

Et quando inducuntur.) Ceterum* si aduersus testes examinandas inimicitia capitalis obijeretur, eamque obijciens illicò probare se offerat, illi certè examinari nequaquam possunt, nec debent, ut in auth. si dicatur, C. de test. ubi Bart. Bald. Salic. & alij, quod & in consanguineis, domesticis, notorijsque criminosis etiam procedere, ut à principio talis exceptio eos repellat, Ioan. Andr. Abb. & Felin. tradiderunt in c. ex parte, de test. Verum si altiore indaginem res exigeret, reseruandam esse exceptionem, post publicationem in causis censuerunt, aliàs minimè, quibus consentit Gram. decis. 45. numo. 15. & hanc opinionem tenendam esse, Barr. in d. c. ex par. testatur, quem sequitur Gram. decis. 86. num. 1. cum seq. ubi hac de re latius. Animaduertendum tamen erit, quod non sufficit, in vniuersum, & generaliter inimicitiam opponere, sed causas exprimere, necesse est: aliàs incassum opponeretur, veluti in citata decisione Gram. docet, qui ad rem multas congerit auctoritates. Nicolam Anton. Grauatius.

Sed pars dicit.) Opponere* aduersus testes plurimi refert, ne eos approbare videamur. Hinc praxis inoleuit, ut tempore, quo aduersarius ad testium iuramenta videndum

a

b

62

c

62

tatur, hanc in ipsos testes protestationem faciat, teste Bull.
 in l. si quis testibus, C. de test. & Maran. in praxi in 6. par.
 in 13. actu, numer. 2. Verum te admonitum esse velim, hoc
 protestationem passim omni in causa fieri, oportuam fore
 non esse: nisi, ubi testes reprobare necessum fore prospiciat,
 vt eleganter Fel. docet in c. presentium, vlti. not. de test. et
 nempe ratione, nam postquam contra testes protestatum fuerit,
 tibi fidem eis adhibere nolle, tum declaras animum. Vnde si
 in tui fauorem eos forte fortuna quid deponere contingeret,
 tibi esse inuamento nequaquam posset. Hinc Compilator vlt.
 Formularij commiss. fol. 6. sub rubr. de public. nos admonet,
 quando testes producuntur, vt aduersus eos nihil protestemur,
 sed tunc quidem, postquam eorum testimonium veritatis perhibuerint,
 dummodo antequam ipsorum testimonium dicta publicari petatur.
 Qua de re vide Lanfranc. in 1. q. 2. quoniam contra, in verbo
 testimonium depositiones, nume. 78. de probat. vbi post Imo. in dicto
 cap. presentium distinguit, quod aut qui contra testes protestatur,
 protestatur reprobando, ita quod obtinuit, aut succubuit: & tunc
 illius testimonium nihil sibi prodest. Aut stetit in meris finibus
 protestationis, & tunc aut testis est integer & honestus, ita,
 quod verisimile non sit, aliquid ad libitum producentis dixisse,
 nec ob timorem, & tunc dictum testis proderit, atque valebit,
 & hanc esse communem sententiam affirmat, vide et rego
 eum affatim loquentem. Nonnulli tamen ista vtantur
 cautela, dum contra testes protestantur, s. quatenus contra de
 ponerent, & non aliter. Sed hanc cautelam nullius esse ma-
 menti arbitror, per ea, que Doct. tradunt in cap. cum olim,
 de cens. & Gram. decis. 103. nume. 154. nam aduersarium pro
 parte instrumentum acceptare, & pro parte impugnare non
 potest, & protestatio actui contraria etiam esset, que non
 valet, cap. sollicitudinem, in fin. de appell. Barto. in l. 1. co-
 lum. pen. C. de lit. contest. & in l. qui aliena, §. vltim. ff. de
 acq. heredit. Caterum ante publicationem in causa habet
 proi.

Com. opi.

protestationem fieri necesse est, si testes deinde reprobare velimus: alias eos reprobandi nobis via praecluderetur, dict. cap. presentium, nisi aliquibus in casibus, ut puta, si post publicationem, testium defectus innotuerint, aut si iureiurando affirmetur, non animo frustrationem & calumniam inferendi, testium reprobationem peti, ut dict. c. cauetur, & eod. loci interpretes explicant. Nic. Aut. Grauat.

Reliqua.) Adde vtrunque Form. aduocatorum. f. & Vari. Commis. illud pagina 10. cap. 13. hoc autem pagina 13. column. 2. sub rubr. de modo excip. verum cumulatissime hac de re videbis apud Spec. tit. de test. & Albe. in in tract. simili de teste. Nicolaus Antonius Grauatius.

De remissione ad partes, ac illius processu
& exequutione.

C A P. V L T.

S V M M A R I V M.

- 1 Litera remissoria de audientia testium absentium dantur, fallit tamen criminatorijs in casibus, nonnullis & etiam casibus, & nu. 11. & 16.
- 2 Litera remissoria ad audiendum testes non conceduntur in attentatis, nec in spolio, sed quid in beneficialibus in scripturarum recognitione & testium repulsa?
- 3 Litera remissoria semel concessa, an iteram dentur.
- 4 Remissoria testium quando dari possit, & an debeat iurare, qui remissoriam petit, quod non animo frustrandi aduersarium facit.
- 5 Dilatio data pro expeditione remissoria, an prorogari possit?
- 6 Remissoria testium an ante litis contestationem detur?

D d 5

7 Litera

- 7 *Litera remissoriae quomodo exequantur, & numero sequen.* 25
- 8 *Testes an satis sit in termino inducere, & iurari facere, vt post terminum examinari queant.* 26
- 9 *Iudex cui in partibus commissum est testium examen, an responsiones partium & confessiones recipere possit? & nu. 29.* 27
- 10 *Iudex, cui commissa est testium receptio, an per se ipsum testes examinare teneatur?* 28
- 11 *Testium examen quando committi debeat.* 29
- 12 *Doctores legum egregie dicuntur persone, sicut in doctore, qui officium procuratoris gerit.* 30
- 13 *Testes an possint aduocari de vna ciuitate in aliam, vt veniant ad deponendum, & nu. 17.* 31
- 14 *Notarius cum mittitur extra locum ad examinandum, an communibus actoris & rei expensis mittendus erit?* 32
- 15 *Expense debentur testibus venientibus ad se examinandum, & qua.* 33
- 18 *Litera remissoria in dilatorijs exceptionibus non conceduntur.* 34
- 19 *Dilatio in literis remissorijs arbitraria est.*
- 20 *Literis remissorijs si vsus non fuerit, non est audiendus aliam remissoriam petens.*
- 21 *Iudiciū diffugientes, de eorum iniuria diffidunt.*
- 22 *Calumniatores puniri debent.*
- 23 *Litera remissoria ad partes non debent concedi, quoties pars poterat in loco iudicij testes examinare, & neglexit.*
- 24 *Impedimentum quomodo probetur, & an solo iuramento.*

- 25 Dilatio non currit impedito per moras & dilationes aduersarij.
- 26 Dilatio tota re integrari debet, si pendente termino impedimentum superuenerit.
- 27 Dilatio non currit, dum disputatur, an articuli, vel positiones admitti debeant, vel ne.
- 28 Dilatione reo concessa, actor uti potest.
- 29 Iudex delegatus ad testes recipiendū & examinandū, non potest cognoscere, utrum articuli, vel testes sint admittendi, vel ne, nec testes publicare.
- 30 Iudex delegatus ad testes examinandum, potest illos interrogare, & protestationes contra testes recipere.
- 31 Iudex siue exequutor ad testes examinandum, an possit recipere confessionem partis?
- 32 Iudex subdelegatus testium receptionem subdelegare non potest, antequam testes non fuerint citati & iurati.
- 33 Iudex ad testes examinandum delegatus debet partem aduersam ad videndum iuramenta testium citare.
- 34 Iudex ad examinandum delegatus, non potest examen parte reluctantante alteri subdelegare fallit tamen.

Quandoque etiam testes non in Rom. Cur. sed in prouincijs commorantur. a Vnde
 * eos euocari, vel non possunt, vel non expedit, non debet enim iudex testes etiam si in sua prouincia essent, temerè euocare, à proprijsque negocijs distrahere, argumento, l. si quis ex signatoribus, ff. quemadmodum testament. aperia. Liudices, vbi Paul. de Castr. de fide in-

de instr. l. 3. §. fin. ff. de testibus. Quamobrem via receptum est, ut volenti remissoria decur, qui solet is, qui causam tuam audit, facultatem recipiendi testes, ac etiam scripturas, aliasque probationis species alicui in partibus pro licigorum commoditate subdelegare, quod tamen solum Auditoris arbitrio, veluti grauioris praeiudicij, sed communi omnium voto permissum est extrauag. Innoc. 6. de faculta. Auditorum Rotae. Quod si vellet is, qui pro remissoria instaret, rem omnem in Auditoris voluntatem conferre, solemus hoc casu commissionem impetrare, quae Signatura passim rescribere solet, ut Auditor arbitrio suo remissoriam concedat, quasi de dilatione tractetur, quae iure communi arbitraria existit, l. 2. & ibi Bart. ff. de re iudicata, gloss. in c. praeterea, de dilatio. Abb. in c. 2. eodem titu. Habet enim remissoria dilationem annexam, prout inferius dicemus. Quamobrem exemplo dilationis de iure arbitraria est, l. iudices cum aurb. sequenti apud eloquentissimum, C. de fide instrum. Cassa. decis. 3. de dilatio.

At vbi concedenda erit remissoria, concedet eam iudex, nedum principali, sed procuratori quoque petenti etiam asserto, tamen si de eius mandato non constaret, ac ei, qui nullum mandatum haberet, dum tamen is, qui compareret, de rato caueat, sub certa poena. Rota decisio. 712. in antiquiq. Nota, quod si aliquis de remissio. Non tamen passim concedet eam, sed causa cognita, et pote, si natura causae id exposulet, siue, quod criminalis esset causa, repelleretur enim is, qui remissoriam peteret, ea ratione, quod si de crimine agatur, oportebit testes ad iudicis praesentiam

tiam conducere, vt si res exegerit tormentis sub-
ijcere eos possit. Anth. apud eloquentissimum.
Quæ auth. plures sectiones recipit, & certis ca-
sibus etiam, vbi de crimine ageretur aduersus re-
gulam dari poterit remissoria, vt pote si Ponti-
fex eam concedat, Specul. tit. de testibus §. nunc
tractandum post principium, idem si hæresis in-
quisitor, Felin. c. cum causam, de testibus, & ple-
risque etiam casibus ab alijs Iudicibus concede-
retur remissoria, vt pote, si testis qualitas & Iu-
dicis dignitas impediret, vesuti si mulier impu-
dica examinanda esset, & iudicis dignitas non
pateretur, vt se ad ipsam mulierem conferret,
c. 2. cum not. de iudi. in 6. Felin. dict. c. cum causam
de testibus. Idem si testes valetudinarij, vel
alijs distenti essent, & ad iudicis præsentiam ve-
nire impedirentur, ac similis esset iudicis digni-
tas, prout supra diximus ad no. in d. cap. 2. de iu-
di. in vi. Rota decis. 222. in no. senes de dilatio. I-
dè si testes alterius iurisdictionis essent, & prop-
terea à Iudice euocari non possent, concedet e-
nim hoc casu, vt Iudex, qui præest, examē faciat,
Felin. d. c. causam de testibus, Abb. ibidem Lan-
fr. cap. quoniam contra, eodem titu. versic. testi-
um depositiones, nisi fortè is, qui testibus præes-
set, paratus esset testes ad iudicem causæ remit-
tere, qui prius, vbi commodè fieri posset in hoc
implorandus esset, prout suadet Lanfr. ibidem.
Amplius etiam extra istos casus non denegare-
tur remissoria, vbi de crimine ageretur, veluti si
de leui ageretur crimine, propter quod non nisi
pecunia reus mulctari posset, Pau. de Castr. d. l.
iudices, C. de fide instrumen. Idem denique si de
quouis graui crimine quæstio esset, non tamen

via

via actionis, sed exceptionis, Ancha. c. 2. §. restit
in princip. de testi. Felin. d. c. caussam. eod. tit.

c Eadem e fermè ratione responsum est, vbi
e de attentatis ageretur non concedi remissoria
quasi de crimine videatur agi, & is, qui atten-
tat, delinquat iudicem contemnens, Rota dec.
99. Nota, vbi de appella. & atten. & decis. 119.
Nota seruat. de attenta. omnibus, in antiq. Quod
tamen generaliter non intelligas, sed vbi ad-
ctore peteretur, scilicet ab eo, qui diceret atten-
tatum, quandoquidem reo, qui de attentatis ac-
cusaretur ad sui excusationem remissoria dabi-
tur. Cassad. decisio. 4. de dilatio. nisi forte is, qui
dicit attentatum, iam pridem probasset, denega-
retur enim hoc casu etiam reo remissoria, Cas-
sad. d. decisio. 4. de dilatio. quod ad eum quoque
casum extendi posset, quo actor paratus esset at-
tentata in continenti probare, etenim si actor
probatione haberet in promptu, recipienda po-
tius esset eius prompta probatio, quam proba-
tio rei, quæ abesset, & vbi recepta esset, res ad
proximum casum reuertetur.

Amplius non ab simili ratione responsum ex-
tat in iudicio spolij denegandam esse remisso-
riam reo prætenso spoliatori, quasi futura esset
ad confouendam occupationem, quæ sonat in
delictum, qua ratione nec lex restitutionem ei-
dem concederet, l. auxiliu, §. fin. ff. de mino. Ad-
stipulatur tex. in cap. bone de electio. & in c. fin.
de immu. Eccle. & in c. quia frustra de vsu. & in
c. 1. de delict. puerorum. Quod tamen receptum
non est, nisi pro actoris parte facta esset aliqua
spolij probatio, tamen si non plena, ex qua aduer-
sus eum non mediocris oriretur præsumptio, quæ
calumnie

calumnie præsumptio scripturæ rationi cõiun-
cta in hac specie, vt supra diximus arbitraria vi-
sa Patribus fuit tantæ potentia, vt reo remissio-
riam hoc spolij iudicio denegandam arbitrati
fuerint, Cassa. decisione secunda, de dilatio.
Quamobrem solet cautus procurator actoris si-
mili iudicio propterea quantum potest, vt con-
festim aliquam spolij probationem faciat, ad di-
lationem seu remissionem excludendam, & ex
diuerso etiam procurator rei, si cautus fuerit, vi-
gilare solet, vt alijs probationibus & contrarijs
coniecturis animum Iudicis ad concedendam
remissionem propensorem faciat, vna enim cõ-
iectura aliam debiliorem summouet, l. diuus,
de in integrum restit. l. nõ solum, §. de vno. ff. de
ritu nupt. & ex similibus præsumptionib. solent
Patres animi motum ad denegandam, vel conce-
dendam remissionem instruere, l. testiu, §. ideoq;
& §. sequenti, ff. de testi. cap. in præsentia, de re-
nun. c. constitutus in fin. de fideiusso. Cassa. de-
cis. 2. de dila.

Vsu quoque receptum est in sacro Palatio, vt
in beneficialibus causis ex natura causæ remis-
sionem in prima & in secunda instantijs partes
denegent, eamque duntaxat in tertia concedat,
tamen ex indulto bullæ Innoc. 6. de faculta. au-
dito. Rotæ possent eam in quavis instantia con-
cedere, nedum in prophanis, verum etiam in be-
nificialibus causis, idque omne ab eorum arbi-
trio pendeat, nec satis constat, qua ratione intro-
ductus sit iste vsus, nisi dicamus, quod ex quo in
beneficialibus causis agitur de re, quæ in bonis
nostris non est, sed tantum nostræ administra-
tioni commissa, & quæ tota à superioris gra-
tia

tia dependet, & in cuius concessione is, qui concedit magis intendit, vel saltim magis intendere debet providere Ecclesie, quam homini, cui beneficium datur, non fuit visum patribus propter interesse hominis de beneficio prouisi remissoriam, quæ dilatio est causæ expeditionem differre in præiudicium Ecclesie, quæ interim remanet in suspenso. Quod interesse Ecclesie, utpote primùm in mente concedentis videtur præponderare interesse hominis de beneficio prouisi, cum maximè possit homo, si remissoriam velit etiam in prima instantia habere, si appellationi renunciaret, promittatque stare vice sententiæ, quo casu solet Palatium in beneficiis etiam in prima, vel in secunda instantiis remissoriam concedere, quasi per renunciationem huiusmodi sit responsum Ecclesie pro breuiori expeditione causæ plusquam referat dilatio cum ipsa remissoria concedi solita.

Quod si natura causæ non repugnet, prout supra diximus, sed patiatur remissoriam concedi, tunc videbit iudex si iuxta de causâ petatur, **d** quoniã si calumniosè peteretur, vel de calumnia aliquo modo suspicari posset, nunquam concederetur remissoria, Rom. consil. 273. Clarum est Felin. in c. de cætero. de re iudi.

Quamobrem traditum est pro dilatorijs exceptionibus alijsque à principali causâ probandis, utpote, si ad repulsam testiũ ex aduerso pro ductorum & similia peteretur, deneganda esse remissoriam, ea ratione, quod similes exceptiones videantur calumniam secum adferre, licet causam de probatio. gloss. in quibus caus. audi. testi. commi. in constitutionibus regni, vbi

And.

And. de Ifern. in princ. Felin. c. i. de appellat. nisi forte exceptiones, quæ ad repulsam testium darentur licem perimeret, veluti si testes ex aduerso producti dicerentur corrupti, vt falsum deponerent, text. in d. cap. licet causam, de probatio, vel si testes super recognitione instrumentorum & sigillorum inducerentur, non denegaretur enim hoc casu remissoria, tamen si huius recognitionis articulus videatur incidens esse à causa principali, idque ea ratione, quod nisi signa, sigilla, & notarius probarentur, ius partis producentis periret, Rota decis. 218. in no. licet pro instrumentis de fide instrumen. & hoc si nullo modo in curia recognosci non possent, Rota ibidem, & videtur durum, quod per recognitionem sigillorum & instrumentorum remissoria detur, ex quo pro extrahendis ipsis instrumentis denegari consuevit per nota. in cap. i. de electio. libr. sexto, & in c. cordi de appella. eodem libro, Rota ibidem in princip. Quod tamen intelligas vbi pro extrahendis tantum instrumentis peteretur, secus, e vbi articuli essent probandi, partim per instrumenta, & partim per testes; quia tunc daretur remissoria pro omnibus, Rota decisione 248. in no. quando causa de probatio.

Eadem quoque ratione consuevit * sacrum Palatium remissoriam denegare ei, cui semel concessa fuisset, Rota decis. 589. in antiqu. nota, quod remissio de lit. remis. idque etiam si noui articuli, & in alia instantia producerentur de iure producentis, & super eis tantum peteretur remissoria, Rota decis. 215. in no. Si in prima instantia de testi. dilatio. & remissio. Idem si causa semel in prima, vel alia instantia fuisset in

Et

partibus

partibus tractata & examinata, argumento tenet, in l. de die, §. iubetur, ff. qui satisfat, cogatur.

g His g enim casibus videntur litigatores semel habuisse facultatem probandi in partibus & cum id non fecerint, præsumuntur potius calumnia causa, quam probationis fiendæ remissoria petere. Quapropter si calumniæ suspicionem summouerent, non denegaretur remissoria etiam his casibus, quibus vel semel concessa, vel aliàs causa in partibus semel tractata fuisset: fingemus, qui semel remissoriam habuit, vel calumnia, aliàs in partibus tractauit, impeditum fuisset, quò minus vel remissoria vteretur, vel alia probationes suas faceret, & impedimentum probasse, non denegaretur enim sibi remissoria etiam iterato, Aegid. conclus. 427. In causa de dilatio. i vtpote, si quis probaret testes metu noluisse testimonium perhibere, vel iudicem remissoria simili metu, vel alia causa testes non recepisse, vel aliàs facto maxime aduersarij impeditum, gloss. in constitutionibus regni tit. in quibus causis audi. testi. commit. Quod excederetur etiam, vbi facto iudicis, vel impeditus quis fuerit, probationes facere, vel forte, que factæ sunt non inferuient, vtpote, si iudex nulliter attestaciones recepisset, vtpote, si nõ citata parte, vel alteri, cui non poterat, examen commisisset, vel aliàs nulliter receptæ fuissent probationes dolo, vel quavis negligentia iudicis concederetur enim his casibus remissoria etiam, vbi semel concessa, vel causa in partibus tractata fuisset, Aegid. conclus. 625. si habuit de probationibus.

Et generaliter * vbi vel propter naturam facti vel

vel propter fumum probationis etiam nulli-
 ter, vt supra diximus datum, vel denique aliàs
 calumniæ suspicio cesser, nō denegabitur peten-
 ti remissoria Cassa. decis. 3. de dilatio. cum tem-
 peramento tamen quòd is, qui remissoriam pe-
 teret, iuramentum præstet, quo iuret se non ani-
 mo frustrâdi aduersarium remissoriam petere,
 sed quia credit per testes in partibus cōmoran-
 tes posse intentionem suam probare, argū. text.
 in d. l. de die, §. iubetur, vbi hæc in iurandi for-
 mula à Iureconsulto traditur, ff. qui satisda. co-
 gantur. Paul. de Cast. in d. l. iudices, C. de fide in-
 str. & si his casibus aduersus iuris regulas etiam
 iterato concederetur petenti remissoria, mul-
 tō* minus denegaretur prorogatio dilationis
 datæ pro expeditione iam concessæ, ac decretæ
 remissoriæ, prout semper similis prorogatio cō-
 cederetur, vbi quæuis probabilis causa allega-
 retur, ad ostendendum, quòd prior dilatio satis
 futura non esset, ad not. in d. c. 1. in quibus caus.
 audi. testi. cōmi. in constitu. regni. vbi præser-
 tim Isernia, omni tamen casu, quo remissoria
 vel concederetur, vel prorogaretur, & poterit v-
 traque pars tam ipsa remissoria, quàm eius pro-
 rogatione vti. l. proinde, C. de tempor. in inte-
 gr. restituit. & tam in confessione, quàm in pro-
 rogatione eiusdem partis vocatio necessaria e-
 rit, Isernia d. c. 1. in quibus caus. audi. testi. cōmi.
 in constit. regni, nisi fortè ante confessionem re-
 missoriæ, diuersa pars citata fuisset ad videndum
 admitti articulos ad probandam extra curiam,
 quia hæc admissio vim remissionis habet, & sa-
 tis erit partem ad hoc citasse, Rota decis. 10. in
 no. fuit dubitatum, de fide instr. nu. 11.

Quod si & natura causæ, & alia omnia coo-
cedendam suadeant remissoriam, ac omnia ca-
lumnia suspicio, vel cesset ex circumstantiis
cti, vel probationibus etiam nulliter receptis
summotâ fuerit, adhuc iudex videre debet, ut
6 remissio in tēpore peratur, quia * ante litem con-
testationem peteretur, denegari solet remissio-
ria. Quod tamen intelligo, ubi essemus in causa
in qualitis contestatio necessaria foret, & pro-
cederet etiam, si proponerentur testes valerendi-
narios esse, vel alias ex loco originis recessuros,
ut ad remotas regiones se conferrent, Rota de-
cis. 366. in antiq. Nota, quod posito de remissio-
neris. Quod nihilominus dui ū reputat & libe-
lector, quasi videatur sibi magis ferendum esse,
ut auditoris potestas per remissionē expiraret,
quàm quod interim periret partis probatio, qua
ratione recipi possunt testes etiam ante litem con-
testationem, & alias etiam aduersus iuris regu-
las, prout notatur per omnes in cap. quonia bre-
quenter, extra ut lite non contestat. Idem in be-
neficiali causa ante tertiam instantiam petere-
tur, nisi appellationi quis renunciaret, & pro-
mitteret de stando vnica sententia, prout supra
diximus, idē denique in quavis causa beneficia-
li vel prophana, si peteretur ante terminum ad
articulandum ritē ac rectē seruatum. Causa de-
cis. 2. Dubitatū de dilatio. nec à lapsu huius ter-
mini quis excusaretur, sed suæ negligentia im-
putaretur, potuit enim prouidere, antequam
terminus seruaretur, an futura esset sibi necessa-
ria remissoria, & illam ex abundanti petere, &
satis esset ante hūc terminum, quod petita sub-
set licet non obtenta, quamobrem consuevit
causarum

causarum patroni dum articulos dicunt, & in
 eius principio petunt illos ad probandum admit-
 ti, addere hæc verba, in Roma. Cu. vel extra. que
 petitio ab hac mora litigatorem excusaret. Non
 ignorabis tamen, quod hodie raro, vel nunquam
 hæc mora nocet, ex quo inolevit abusus, quod
 omnes terminos non sua die, sed antè & aliàs
 nulliter seruamus, & si nulliter seruatus fuerit,
 non oberit, intelligitur enim de termino ad arti-
 culandum ritè ac rectè seruato, quia quod nul-
 lum est, nullum præstat impedimentum iuris,
 ad regulam, quod nullum est, & ita intelligit Pa-
 latium, Cass. d. decis. 2. de dilatio. Posset tamen
 obesse, vbi superuenisset reiteratoria l per quam
 omnia mala terminorum obseruatio sanari so-
 let Cassa 8. de rescriptis numero 10. prout supra
 titulo de exceptionibus, §. sed decet, si vis exclu-
 sua in alio proposito de materia obiectiua, quæ
 similiter ante terminum ad articulandum benè
 seruatum dari debet, Rota decis. 708. Nota, quod
 si aliqua de artic. obiecti. 647. Nota, quod si ali-
 qua causa eodem titu. 606. Dic, quod stylus de
 materia obiecti, & 420. nota, quod si in prima
 instantia eod. tit. omnibus in antiquis.

Ceterum, et si potuissem pleraque alia quæ à
 Doctoribus in hac specie sparsim tradita fuere,
 hic congerere, cum tamen res ipsa maius ocium
 desideret, nec tecum impræsentarium velim de-
 re uacua, sed de pluribus perfunctoriè loqui,
 cumq; Hercules Seuerolus prouincialis & col-
 lega meus non semel tantum, sed pluries polli-
 citus fuerit nobis in hac remissionis specie refer-
 tissimum tractatum, ne sibi videar velle, quasi lo-
 cum præoccupare, visum fuit isthæc pauca tecum
 Ee 3 dixisse,

dixisse, vt tibi ipsius rei principia duntaxat demonstrarem, cui rei tantum abest, vt præter formulam processus, ac terminorum in articulo remissoriae seruari solitam, de qua supra titule obseruatione terminorum articulo remissoriae diximus, aliqua etiã de processu, ac executione ipsius remissionis in partibus dicamus.

7 Qua* in re consuevit is, qui remissionem obtinuit, vel eius procurator ad hoc legitimus literas executori in ipsis literis de partium consensu, vel aliàs iudicis officio deputato presentare & instare, vt velit ad executionem literarum procedere, & pro eius executione locum audientiae scribam ac nuncium deputare, quibus peractis si principalis aduersarius à loco executionis remissoriae absit, idem instabit, vt nuncio committatur diligentia pro reperiendis procuratoribus aduersarij, si qui ex aduerso nominati sint, vel alijs, & vbi hæc diligentia facta fuerit, si procuratores reperiuntur, cum eis procedendum erit, sin autem, poterit executor in processu executionis suæ aduersarium domi citare, si in loco domicilium habuerit procedendo iuxta formam traditam in cap. si aduersus, de eo, qui mit. in poss. & si non habebit eo in loco domicilium, poterit citari per dictum, prout in executione compulsoria docet Rota decisio. 10. in not. fuit dubitatum, de fi. de instrument. vel quia semper consueuimus ante relaxationem instrumenti remissoriae citare aduersarium, ad interessendum in loco saltem vel procuratorem, vel si ipse absit, procuratorem suum ad substituendum procuratores ad interessendum iuxta not. per Paul. de Castr. in l. iudices,

iudices, num. 6. in fin. ver. item not. ex l. iudices, C. de fide instru. Solemus etiam in eadem citatione addere, alias ad videndum decerni processum per affixionem ad valvas Ecclesie maioris loci, & in obseruatione termini huiusmodi similem processum obtinere, & propterea non reperitis principali, neque procuratoribus in loco per similem affixionem in processu executionis remissoriae proceditur aduersarium ad singulos actus necessarios sic citando, & si exhibenda erunt scripturae, ac testes inducendi, procedes in omnibus, prout in iurium ac testimonium productione supra diximus, in Roman. Cur. procedi solitum esse.

Sed dubium est remissoria concedi solet cum certa dilatione pro obtinente ad probandum, ac cum alia pro altera parte ad reprobandum testes pro parte obtinentis inducendos sub forma, de qua in c. licet circa fi. de proba. videlicet: Praecipimus magistris M. & P. vt testes, quos super hac exceptione pars duxerit producendum infra mensem recipere, ac examinare curent, & plenius etiam per Spec. tit. de teste, §. talistali. An^r satis erit in termino partibus dato testes inducere, & iurari facere, ita, vt post terminum examinari possint, & quicquid de iure dici posset, seruaui, & seruat sacrum Palatium, vt possint nihilominus testes infra terminum inducti, & iurati extra terminum examinari ea ratione, quod examinatio quid facti sit, quae etiam extra iudicium expediri potest, Rot. deci. 24. in vltimis vtrū duo menses de testi. & decis. 588. in antiq. Not. si in remissione de proba. & 586. etiam in antiq. vtrū duo menses de probat. & de testib. Spec. tit. de teste, §.

qualiter autem sint producendi testes, nu. 13, ver-
is quoque.

9

Et licet in forma * remissionis sit, ut præmittitur ad recipiendum testes, poterit nihilominus exequutor in partibus recipere etiam responsiones partium ad articulos singulariter singulis fieri solitas, ac eorum confessiones, & legitime receptæ erunt. Imò non solum poterit similes responsiones, ac confessiones à sponte respondentibus recipere, sed etiam litigatores monere, ut respondeant positionibus & articulis, ita, ut non responderint, pro confessatis habeatur, Rota decis. 584. in antiq. Decreta remissione, de proba. atque confes. & in vltimis Bisignet. dec. 24. incip. decreta. Et similiter de verbo ad verbum, & cum formula remissionis, qua vtimur in Rota Cur. præcipiatur iudicibus in partibus ut super articulis, qui eis mittuntur inclusi recipiant testes, & instrumenta, ac qua suis alias probationis species poteris semper coram exequutore remissoria non solum testes, sed etiam quæuis instrumenta producere. Rot. decis. supra proxime allegat.

10

Verum * quia posset difficultas esse coram eo in partibus, an debeat per seipsum, vel per alios examen testium recipere, de qua supra tit. de testibus loquuti fuimus, formula remissionis hanc difficultatem summovet, qua sibi hæc facultas recipiendi examen testium per se aut per eius notarium, qui ræmæ de fide præstanda corporale præstabit iuramentum, cuius iuramenti tu memoreris in ipsa notarij deputatione, & cum de iure facultas recipiendi testes non videatur posse extendi ad compellendum ipsos Felin. qui alios allegat in capit. 1. in prin. extra de testi. cogen. & non raro

rarò contingat, quòd testes in partibus ab examine se subtrahant, laudarem, vt in remissionis instrumento præter communem stylum adderetur hæc facultas, præsertim cum hodie rarò vel nunquam per Audientiam contradictarum, quæ certas habet suarum literarum immutabiles formulas expediantur, sed per manum notarij causæ actuarij sub Auditoris sigillo vigore specialis commissionis, qua potes petere, vt alia quæuis facultas iustè concedenda in remissionis instrumento subdelegari possit, licet ego semper hanc expeditionem similium literarum extra audientiam damnare consueuerim, prout supra tit. de audientia contradictarum dixi.

At vbi denique perfectus fuerit tam probationis, quàm reprobationis hinc inde respectiue fiendæ processus, is qui expeditionem causæ, ac remissoriæ transmissionem desiderabit, curabit aduersarium ad videndum mandari collationari cum proprijs originalibus eæ, quæ collationanda erunt, & interessendum, si voluerit, & parte præsentè, vel si citata collatio fiet. Demum alia citatio fiet, ad videndum super omnibus iudicis auctoritatem impartiri, & mandari omnia in rotulo remissoriæ introcludi, ac rotulum sigillo iudicis obsignari, & obsignatum ad Rom. Cur. & iudicem, qui remisit destinari & transmitti. Cuius citationis hora adueniente iudex super omnibus auctoritatem suam interponet, & alia faciet, iuxta præscriptæ citationis, & partis petitionis formulã, & rotulo obsignato literas suas ad iudicem, qui remisit missuas rescribet, quibus sibi significabit se literas remissorias recepisse, & iuxta illarum formam ad omnia sibi com-

Dd 5

missa

missa processisse, & quòd de omnibus colligatum, & introclusum processum transmittit. Et pro faciliiori omnium recognitione bene erit attestacionem ordinarij de legalitate notarij (quam literam legalitatis vocamus) adhiberemur cum sigillo, & alijs requisitis, de quibus supra titul. de productione iurium ad securitatem diximus.

ANNOTATIONES.

a Unde eos.) Testes* qui ad iudicium euocari non possunt, vale tudinarij, mulieres, persona egregia, de quibus in l. ad egregias, vbi Doct. ff. de iure iur. sunt tamen nonnullae aliæ personæ, quæ ad deponendum cogi non possunt, quas debet. & ceteri enumerant in l. inuiti, de test. & aliter alibi in tract. de test. in c. qui testes non cog. test. Et cum euocari ad deponendum in iudicio prædictæ persona non possunt, iudicis est, testium receptionem & examen committere, ut per Doctorem in dict. l. ad egregias, & habetur in decisio. Capel. Thol. 354. & si præ etiam diximus. Quod plane in civilibus erit intelligendum. Cumque d. l. ad egregias, in criminalibus haud sibi locum vendicat, ut sequent. dicemus annotationes, veluti ceteris, nec etiam arduis in causis, ut puta matrimonialibus, in quibus iudex testes examinare debet, nec aliter

Com. opi. ipsorum receptionem examenque committere, ut communis Doctorum est conclusio. Abbate affirmante in cap. si quis iudicium de test. quicquid econtra Felin. dixerit in c. 1. num. 2. & 12. de testib. cogens. Ceterum, quæ dicuntur persona egregia per omnes declaratur in sæpè citata l. ad egregias, per Fel. in c. si quis iudicium. Rota decis. 88. in no. Gomes. in c. mulieres, numero 46. de iudic. in 6. & Docto. in l. 1. ff. de officio iudicis residere. per ea, quæ Dec. scribit in cap. sedes, numero 7. de rescript. vbi secundum communem opinionem, que

Com. opi.

que nam persone digniores dicantur, arbitrio iudicis committitur. Sed egregias * inter personas legum doctores non enumerari, nisi qui in auditorijs docent. nonnulli voluere, inter quos Alex. d. l. ad egregias. Sed tamen aduersantium opinio, vt qui etiam non docent, egregij dicantur crebriore calculo recipitur, veluti Gomes præcitato loco & Prosp. Carau. super ritu magna curie vicarie regni Neap. 142. num. 7. testatum reliquere, & ita quoque Aretin. consultus respondit consi. 92. cui Ias. consentit in ea, quam citauimus lege ad egregias, nu. 10. Fulcitur hæc communis ex altera etiam communi conclusione, quod Doctores dignitatis splendore præfulgent, veluti de ea meminit Felin. post Ioan. ab Ana. in c. quanto, numero primo, de magistr. Quam quidem communem opin. limitandam censeo, ne quaquam habere locum in doctore officium procuratoris gerente, cum illud vile sit, vsque eo, vt nobilitas amittatur. l. vniuersos, & l. si quis in procurationem, & vtrouique scrib. C. de decur. lib. 10. Dyn. in cap. infamibus, de reg. iur. in 6. Bald. in l. inuitus, col. 1. de procu. & in rub. de offic. iud. Hinc est, quod regulariter infamibus officium procuratoris exercere iure civili non denegatur, veluti prædiderunt Accurs. Bar. & Bal. in l. 1. §. hoc edicto, ff. de postu. Tiraq. de nobil. c. 30. nu. 2. & Prosp. Carau. vbi sic præ in ritu 100. Hoc tamen cum temperamento erit intelligendum, nisi statuto, aut vsu aliter receptum esset, sicuti Romæ, vbi primores etiam Iurisconsulti procuratoris munere funguntur, sicque fordidum in Vrbe haudquaquam tale munus est, sed nobile, quemadmodum aduocatorum est officium, l. prouidendum, C. de postul. & not. Bal. præcitato loco. Ceterum, * quoniam frequentius euenit, testes nec quidem egregias personas, aut valetudinarias in causa nominari, verum extra prouinciam degente, aut si in ea à iudicio tamen prouincialibus habitantes, idcirco inuaditur vsus, vt petenti literæ remissorie concedantur, in quibus iudici locorum testes recipiendi, aliaque probationis species facultas datur atq; potestas, vt

12
Com. opi.

Com. opi.

13

Vestr.

Vestr. hic, cui quidem vsui maiorem in modum concitit
 ris consulti sententia, in l. 3. §. vlt. ff. de test. & in l. sed si quis
 ex signatoribus, ff. quemad. testa. aper. licet Io. An. m.
 presentium, in gl. 1. de test. in 6. dixerit, quod in iudicio
 bitrio residet, an remissoriam concedere, vel ad se testes
 uocare velit. Sed tamen contra eum est communis sententia
 Com. opi. vt Dec. testatur in c. quoniam, in 3. not. de test. vbi etiam dicitur
 cum remissorie literae dari soleant & debeant, nec potius
 vitur (quamuis possit) ad se testes in alia provincia commo-
 rantes aduocare. Verum Ioan. Andreæ opinionem procedere
 posse arbitror, quando actor petit, siue reus, quia eorum inter-
 est iustam allegantes causam, testes coram iudice veniri,
 eorumque testimonium perhibere, deponuntque ipsi, cum
 rum alter, cui id expedire allegat, pecuniam pro ipsorum
 stium expensis, per ea, quae infra dicam, ad quod conferat
 dicta per Affl. in consi. reg. Neap. Causas alias, in 6. not. m.
 7. & per Ioan. Arno. caut. 93. Sed hac iure consuetudinem
 dixerim explorandam esse, iuxta Iurisco. filii praesentia-
 tum in d. l. 3. §. vlti. Et ad propositam materiam recepticia
 testium, siue delegationis vide Bart. in auth. apud eloque-
 rissimum, c. de fide instr. Bal. & Salic. in auth. sed iudex, c.
 de episc. & cler. & I. flatus congerentem in l. admittenti
 in rep. nu. 187. ff. de iur. iur. Sed nunquid testium recepti-
 notario committi possit, vel habenti iurisdictionem commi-
 tere necesse sit, legas optimum textum in c. 2. de iudic. in 6.
 Ceterum, * cum mittitur aliquis extra iudicij locum ad ex-
 aminandum, an communibus rei actorisque expensis mitti
 debeat non modica est certe altercatio. Alexandro enim et
 nonnullis, vt ex eo est legere in d. l. ad egregias, visum fuit
 ex aequo id negocium communibusque impensis fieri, vt
 etiam cum sapienti ad consilium causam committitur, vt
 Bar. dicebat in l. si postulauerit in princ. ff. de adult. cui con-
 sentit Anch. d. c. 2. I. s. vero ab hac opinione desistit in d. l.
 ad egregias, nu. 3. cum seq. pro quo facit text. in c. si testes, §.

venturis, 4 q. 3. & c. statutum. §. pen. de rescript. in 6. & in l. quoniam, c. de test. ubi testes ad alicuius instantiam examinandi, suis sumptibus produci debent, quod & tradidit Specu. titu. de test. §. qualiter, nu. 12. ubi Ioan. Andr. & hec opinio verior est. Qua de re videas decis. Capell. Thol. 274. & Boer. latè in decis. 303. ubi quo ad egregias personas communibus impensis mittendum esse affirmat. Sed cum mittitur ad iurandum de calumnia, vel respondendum positionibus sumptibus ipsius absentis mittendum esse, eò loci Boer. nu. 5. declarat. Et cum * testes in iudicio ad eorum testimonium perhibendum venire contigerit, eis sumptus subministrandi sunt, tam in veniendo, stando, quam redeundo, verum expensæ, quas domi essent facturi deducuntur, d. c. statutum, §. pen. ubi glo. in verbo moderatas, & Doct. ac Ioan. Andr. cit. to loco, qui bellissimè loquitur, videbis etiam Host. in sum. de test. nu. 7. Spec. tit. de recusa. §. effectus, versi. sed quis, & tex. in l. quoniam liberi, c. de test. & in authent. de test. §. quoniam, ubi Accus. in verb. o! seruantibus. Nic. Anton. Gravatus.

Non tamen passim.) Hoc aded verum est, ut * si egregia etiam essent persone, criminarijs in causis testium receptio non committatur. l. ad egregias. supra citata, que in criminalibus locum sibi vendicat, velut ibi Ias. nu. 7. & tradunt G. mi. in c. presentium. num. 26. de test. in 6. Rom. sing. 397. persone egregie, & Gomes. in d. c. mulieres, 39. de iud. in 6. Nam hisce in causis arduis iudex, & non notarius examinare debet, sic docet glo. notabilis, que est pen. in c. constitutus, de fideiuss. ea quippe ratione, ut animaduertat iudex, qua fronte testes deponant, & si veritatem occulere querant, ac propter multa, que gravius in negocijs euenire solent. Nam & si in omnibus, in magnis premaximè causis iudicem prudentem s. gacem, & que circumspetum esse oportet, ut sic omnia oculis collustrat. Hinc * pulchrè prodidere Arch. & Demi. in d. c. presentium. Abb. & Felin. in c. si qui testium,

testium, de test. quod iudex, urgente causa, si si iudicium,
 testibus precipere potest ad eum venire, etiam egregie
 sent persone. Fallit tamen aliquibus casibus, in quibus qua
 nis causa criminalis sit, tamen testium receptio commi
 tur, ut per Ias. in distal. ad egregias, utputo si senes, vbi
 dinarij essent testes, iusto ve impedimento deventi, aut
 lieres, per l. 1. C. de offic. diuers. iu. Quae de re videat Copie
 decisione 90. numero 7. Andr. Iser. in cap. primo, S. quib
 veritatem, numero septimo, si de inuest. int. dom. & vbi
 Gram, conf. 41. nume. 26. Felin. in cap. cum causam, calum.
 antep. de test. vbi late & Curt. in tracta. de test. conclu. 20.
 Aretin. consi. 82. Dec. in cap. quoniam, numero 4. de test. &
 in c. primo, colum. vlt. vers. postremo, de appell. vbi commu
 nem esse opinionem testatur, quod etiam in causis certis
 (quando tamen testes de iure euocari non possunt, requir
 quia senes, egregie persone, & his similes) non est iudici ar
 bitrarium committere testium examen, vel ne, quoniam hoc
 facti specie illud committere tenetur: sicque literas remissio
 rias concedere. Et huic opinioni se subscribunt Copie. vbi
 pra. Ripa in l. 4. §. hoc autem, numero 52. ff. de damn. inf. ff.
 Paris. in cap. quoniam contra, num. 148. de probatio. Verum
 cum temperamento haec communis sententia intelligenda e
 rit, nisi iudex testes suspectos haberet, tunc etenim examen
 committere, non teneretur, ita bellissime Assi. prodit in
 rubric. si de inuestit. feudi inter dom. & vassal. his oritur,
 num. 64. ad cuius intencionem conferunt dista per Cassad. la
 cif. 3. & seq. de dilat. vbi traditur, examen testium commi
 tendum esse, quoties ipsi a loco iudicij multum distant. Sed
 etiam ex causa, puta infirmitatis, testium examen committum
 fuerit, an probari contrarium ab aduersario possit, scilicet te
 stes fuisse sanos, quod non decidit Andr. Iser. precit. in loc.
 num. 8. Et ne dum in criminalibus regulariter locum habet,
 ne examen committatur, sed civilibus etiam in causis dam
 mode arduis, ut non obscure Hostien. in summa iuu. de test.
 num.

Com. opi.

num. 7. & Bald. in cap. 1. colum. 2. de contr. inuest. voluere, quibus Ias. consentit in repeti. l. admonendi, num. 188. de iur. iur. Nico. Anto. Grauatius.

Eadem fermè.) Adde etiam, quod * remissoriae literae nec in dilatorijs exceptionibus conceduntur sed in peremptorijs tantum, vt per Host. in c. 1. vbi Felin. col. vlt. de appell. & Gomef. in reg. cancellariae de non toll. iure quasi. in q. 10. Insuper nec dantur secunda remissoriae literae, etiamsi prima inualidæ fuissent, quando testes deposuerunt contrarium eius, quod probandum est, eorumque depositiones per petentem alteras literas remissorias in actis productæ sint, vt quando priores literae culpa ipsius petentis fuerunt inualidæ, ita Aegid. decis. 625 si habui, ver. hinc est. Vide & alium casum, in quo remissoriae denegantur, quem Aegid. ipse adnotat decis. 522. Quæ quidem remissoriae literae, si extra locum, in quo partes comorantur fuerint concessæ, vna pars ad instantiam alterius citari potest in notabilioris loci ecclesia, vbi index remissionis deputatur, vt idem Aegid. tradit decisio. 368. Et * quando remissoriae literae conceduntur, ita ipsi iudici sunt arbitraria respectu loci & termini, veluti sunt in civilibus causis dilationes, teste Cassad. decis. 3. num. 1. de dilat. Ceterum * qui remissorias habuit, si illis ob negligentiam usus fuerit, minimè sibi imputandum erit, nec aliam petens, audiri debet, etiam si ei dilatio ad eas proseguendas præfixa non fuerit. Aegid. decis. 427. in causa, que vertitur. De quarum quidem remissoriarum materia, si tibi satisfactum velis, non te pigeat Spec. legere affabrè loquentem, & quibus in casibus fiant, qualiter, ac quando, in titu. de remiss. per totum. Nico. Anto. Grauat.

Quoniam si.) Ad rem ipsam plurimum conducit tex. in l. si fuerit. ff. de iur. iur. & in cap. nullus, de prescript. & in cap. Christianus, n. qu. 1. vbi * qui iudicium diffugiunt de eorum iustitia diffidere presumuntur, & tradidit Afflic. deci. 13. nu. 22. Vnde iure optimo cum ob calumniam aliquis peti-

22 petitur, concedendum est minime. Quinimò* calumniatores qui imposturarum genus intentatum non relinquunt, et uter puniendi sunt, ut in Pandectis & Iustiniano Codicibus peculiari titulo habetur, aduersus quos Demosthenes in Orat. in Corona sic inquit: Malares Athenienses, mala res est perpetuo calumniator, & undique res inuidiosa & contentiosa. Et idem in Orat. 1. contra Aristog. calumniatores, crudeliter appellat, ipsosque veluti viperinam habentes naturam puniendos esse, admonet. Non iniuria ergo Agesilauum in iudicio calumniantes, quam fures insectabatur, ut Bruns. lib. 2. lib. 2. teris mandauit. Nicolaus Antonius Grauatius.

Secus ubi.) Et hoc in themate, quando per scripturam probatio fit, testes facta etiam publicatione admittuntur ad adiuvandi causa, & ad quandam concomitantiam, ut in l. v. de test. ubi Doct. & Affl. decis. 33. num. 4.

Eadem quoque.) Adde Aegid. conclu. 625. H. de iur. mel remissionem.

23 Hi, enim.) Huc respicit, quod Pau. Cast. egregie voluit in l. de die, §. tutor, ff. qui satis da. cogan. cui Affl. conf. in l. in decis. 137. nu. 4. quod si* pars, que in loco iudicij testis examinare potuit, illos examinari facere neglexerit, adeo quod ipsi recesserunt, non potest deinde literas remissionis pro illis examinandis ad locum, ubi degunt petere, & memorari hoc commendandum esse, Castr. eod. loci ait. Nicolaus Antonius Grauatius.

24 h Impeditum.) Sed quomodo* impedimentum probatur, & an solo iuramento. Vide text. in cap. pastor alius de receptio. Bart. Alexan. & Ies. in l. 2. §. quod diximus. ff. de iur. caut. Felin. in c. ex transmissa de prescript. & Affl. decis. 79. num. 2. Ceterum, & si aliquando illud iuramentum probari posse, Doctores proderint: tamen contrarium si quis probare velit, admitteretur, ut per Innoc. in cap. quia propter col. pen. de elect. Sed tunc sciendum est, impedimentum excusationem prestare, quoties adscitum, siue affectatum in

fuerit, l. 3. §. subuenitur. ff. ad Senat. C. Syl. vbi Rom. Specu.
 & Ioan. Andr. in accessionibus ad eum titulo de cisat. §. 1.
 versicu. item quod vocatus, Doct. in d. l. 2. §. vlt. & Felin.
 qui longè lateque hoc comprobatur in cap. vltim. de test. &
 Sylues. etiam Aldobran. in §. item tria in 7. limit. institu. de
 excus. tut. Sed an impeditus protestari teneatur, Afflict. Le-
 gas distinguente in decis. 50. numero 3. cum sequen. atque
 Ber. decis. 49. num. 5. vbi egregiè, & de communi opinione
 testatur, quod citatus non solum impedimentum probare ob-
 stringitur, ob quod comparere non potuit sed suam etiam fe-
 cisse diligentiam probare tenetur. Qua de re videas Mynsin.
 Cent. 3. obseruat. 59. vbi communem esse doctrinam ait, quod
 ad hoc, vt impedito ius suum saluum sit, protestatio necessa-
 ria est, hanc tamen communem trifariam temperat post In-
 noc. in c. plerunque de rescript. Card. cons. 128. in questione,
 que vertitur inter Andream, & Fel. in c. venerabilis, nu. 7.
 de iudic. videas ibi. Nicolaus Anto. Grauat.

Com. opi.

Com. opi.

Vtpote, & c.) Iure quidem hoc est. Nam * impedito
 per moras, & dilationes aduersarij præsstitutum tempus, si
 ne dilatio, non currit, l. si cum ipse, vbi Bart. Bald. & Alex.
 in add. ad Bar. ff. de excus. tut. idemque Alexan. in cons. 71.
 lib. 5. Cyn. Bal. & Salic. in l. vlti. C. de adult. Bart. & Bald.
 in authen. clericus, C. de episc. & cler. Is. consil. 10. & 35. in
 2. dub. lib. 1. Soc. consil. 31. lib. 1. Felin. in cap. venerabilis,
 de iudic. Maran. in praxi, in 5. part. numero 30. & Afflict.
 decis. 50. vbi * quod si pendente termino impedimentum su-
 perueniat, tota dilatio reintegrari debet, eundemque etiam
 videas decis. 210. numer. 4. cum seq. & Dec. in cap. ex rati-
 one de appell. Sic * etiam tempus ad probandum non labitur
 dum, an vel ne, articuli, an positiones admitti debeant, dispu-
 tatur. Bal. per illum tex. in l. quamuis. ff. de acq. hered. glos.
 & Gemi. in c. cupientes, §. quod si in versu. videbitur, de elec-
 tio. in 6. Idem in dilatione pendente ad respondendum posi-
 tionibus, vel dicendum de impertinentibus. glo. in clem. sepe

25

26

27

Ff

119

in vers. post dilationem, de verb. significa. Bald. in l. vlt. ff. de ser. idemque dum s. per persona legitimatione aut tris contestationem deputatur Bald. & Alex. in l. propar. dum, in princ. C. de iudi. Itidem quando dilatio latetur propter inducias rei l. 2. §. pen. eo. tit. Similiter, ubi tempus institutum parti ad aliquid agendum culpa adversarij quoque malitia labatur frustratorias dilaciones petens. Bald. l. intra utile, ff. de minor. & in l. petende, C. de temp. res. restitu. Joachim. Mynsing, qui hæc latine explicat in l. sing. obseru. in Cent. 2. obseruat. 99. Nico. Anto. Grauat.

k

28

Poterit vtraque.) Accedant ad hæc, que Speculat. tit. de dilat. §. vlt. vers. in summa. vbi Ioan. And. multum gerit, quod * actor dilacione reo concessa vii potest. Intelligas tamen, vt ibi, nisi dolus interuenisset. Nam qui dolo agit (vtpote) ne in loco examinaretur, nequaquam rempore, aut prorogationis termini particeps esse debet: aliter dolus patrocineretur, quod quidem absar dissimulatio est, ceterum si fraude, aut machinatione careret, vique ipsius rei dilacione vteretur, vt proditum est à Bart. Pau. Cost. Alex. atque Ias. in l. 1. §. nunciatio. ff. de no. op. nunc. & ab Affl. in dec. no. nu. 6. Nic. Anto. Grauat.

l

Per quam.) Vide Vant. in tract. de null. in titu. de null. sent. quibusmod. sent. null. nu. 25. vbi late.

m

An satis erit.) Ad hoc respicit, quod precedentibus litera Z. diximus.

n

29

Et licet.) Sed an * exequutor, sine delegatus ad testem examinandum, cognoscere possit, vtrum articuli, vel testes sint admittendi, vel ne. Ex Felin. dicendum videtur, non, in c. cum causam, numero 30. de test. cui auctor completit precedentibus cap. in verbo ad videndum committi, vbi nihilominus, cum ad iudicem hoc trutinare pertinet, nec etiam testimonia publicare potest, illa etenim ad delegatum obsequata mittere debet, ad quem eorum publicatio spectat. Bart. in l. cum ab initio, prope fin. ff. quemadm. test. op. p. 111.

terit * tamen ille, cui nuda testium receptio est commissis,
 eos super contingentibus & connexis interrogare, ut per In- 30
 noc. in c. cum Bertholdus, in gloss. in verb. alijs, ad fin. de re
 iudic. & Ias. in l. cui iurisdictio, num. 8. ff. de iurisd. om. iud.
 Poterit & insuper protestationes contra testes recipere, ve-
 rum super illis testes examinare non permittitur, ita decidit
 Innoc. in c. licet cassam, ubi Baldicolum. 3. de probat. quos
 Iessequitur præcitato loco, ubi etiam, num. 11. quod * non po- 31
 test recipere confessionem partis, per ea, quæ Gemi. voluit, in
 cap. presentium, §. testes, colum. 11. de test. in 6. qui concludit
 contra decisio. Rot. e. 379. Quod si Papa committat, ut qui te-
 stes & instrumenta recipiat, non intelligitur, quod partis con-
 fessionem recipere valeat, & ad hoc multa Ias. eò loci alle-
 gat. Sed hæc in re velle as Felin. post Abb. in cap. primo, na-
 mero item primo, de test. cog. qui distinguere videtur, quod
 si iudex notarium testes ad examinandum mittat, cum tunc
 nunciij officio fungatur, nullam ipse iurisdictionem habeat,
 sed nudum tantummodo mysterium. Ceterum, si simpliciter
 receptionem testium committat, tunc ille, cui iniungitur,
 quia nuncius dici non potest, sed iudex, siue cognitor, iurisdic-
 tionem in commissis habebit. Sciendum est etiam in hac ma- 32
 teria, Pontificis subdelegatum * testium receptionem subde-
 legare non posse, antequam illi fuerint citati, eorumque iu-
 ramentum receptum, atque discussum, testes sint vel ne exa-
 minandi, ut per Innocent. & ceteros in dicto capitu. cum
 Bertholdus. Gloss. in clemen. vna. de offic. delegat. & Rota
 decisione 280. item si auditor datus in rubric. de test. ubi
 etiam quod de partium consensu subdelegare non potest. Ce-
 terum, * delegatus ille, cui testium tantum receptio com- 33
 missa fuerit, poterit, quinimò tenetur partem aduersam ad
 videndum ipsorum iuramenta citare, ut Anton. Butr. prod-
 dit in capit. constitutus, in quarta notat. de appellat. cuius
 consecrator est Decius in capitul. in nomine Domini, in
 quarta ampl. numero vicefimo primo, de test. Dixitq. Abb.

34 in cap. cum Bertholdus, de re iudica, quod* si is, cui com-
 missa est testium receptio, subdeleget alium ad testes examina-
 dum parte reluctante, tunc examen est nullum, fallit tamen
 si partes expresse, vel tacite consentiant, aut si duobus
 busve examen commissum fuerit coniunctum vel dis-
 junctum, & unus ita subdeleget, quia sustineretur examen, nec
 pars contradixerit, & dissimulatur haec nullitas, carum
 ne vitale per inutile vitietur, veluti sic fuisse in Imperiali
 camera decisum, testatur Ioach. Mysing, in suis singul.
 servatio. in Cent. 3. observat. 41. Nico. Anto. Grauat.

LIBER VII.

DE CALCULO FERENDAE SEN-
 tentia, allegationibus facti, vel iuri, et
 ipsius sententia prola-
 tione.

CAP. I.

SUMMARIVM.

- 1 Regestum cur sic dictum, & num. 19.
- 2 Regestum notarius facere non potest, nisi partium
 mandato.
- Salarium regesti quando procurator solvere tenetur,
 eod. num.
- 3 Praeceptum nulla precedente causa cognitionis
 valet, nisi adesset clausula, si censerit se gra-
 tum, compareat.
- 4 Publicatio testium quando in Romana Curia
 si solet.
- 5 Terminorum mala observatio, processuum des-
 titus quando servari possit.

6 Cur